

PIERWSZE
SPRAWOZDANIE

DYREKCJI
PAŃSTWOWEGO GIMNAZJUM
HUMANISTYCZNEGO
W BYDGOSZCZY

ZA LATA
OD 1920 DO 1927
ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM
ROKU SZKOLNEGO
1926/7

BYDGOSZCZ, W CZERWCU 1927 R.
NAKŁADEM DYREKCJI ZAKŁADU

nr. inw.

Spr. ~~370~~ 290

I. Kronika zakładu.

a) Rzut oka na dzieje zakładu.

Obecne Państwowe Gimnazjum Humanistyczne powstało z miejskiej szkoły realnej. Na założenie tejże ufundował w roku 1841 rada miejski Franke 1500 mk. Powstanie samodzielnej szkoły realnej napotkało jednak na wielkie trudności. Najpierw pomysiano o utworzeniu klas równorzędnych przy Królewskim Gimnazjum. Gdy zrealizowanie tego planu nie przyszło do skutku, zwrócono uwagę na istniejącą „szkołę chłopców“, która istniała od 8 października 1817 r. w ubikacjach dawniejszego klasztoru Karmelitów. Tym razem jednak nie udało się przeprowadzić planu utworzenia szkoły. Po dziewięciu dopiero latach zabiegów dnia 23 grudnia 1850 r. na posiedzeniu rady miejskiej uchwalono 24 głosami przeciw 10 głosom utworzenie tejże szkoły. W styczniu 1851 r. powołał magistrat miasta Bydgoszczy na organizatora i kierownika przyszłej szkoły realnej Dr. Gerbera, prof. Królewskiego Gimnazjum w Berlinie. Dnia 12 maja 1851 r. otwarto szkołę realną z trzema klasami: sekstą, kwintą, kwartą. (136 uczniów) w domu „Brechtan“ przy Welnianym Rynku, teraz ul. Poznańska Nr. 1.

Po ustąpieniu rektora wyżej wymienionej „szkoły chłopców“ dnia 1 października 1851 r. połączono tę szkołę z nowopowstałą szkołą realną i przeniesiono klasy realne do klasztoru Karmelitów.

Dnia 30 marca 1855 r. odbył się pierwszy egzamin dojrzałości (z 6 klas); świadectwo dojrzałości, zatwierdzone piśmie Ministerstwa Oświaty z dnia 23 maja 1855 r., otrzymało 4 uczniów zakładu. Dnia 12 maja 1855 r. w dzień rocznicy powstania szkoły, nastąpiło zatwierdzenie dyrektora zakładu.

Ponieważ liczba uczniów ogromnie wzrastała, a ubikacje w klasztorze Karmelitów nie wystarczały, musiano niektóre oddziały przenieść do wynajętych lokali. W jesieni 1858 r. przeniesiono szkołę do nowego budynku przy ulicy Grodzkiej 10-11, a uroczyste poświęcenie tejże odbyło się dnia 11 października 1858 r.

Dnia 12 maja 1876 r., w 25 letnią rocznicę istnienia szkoły, mianowało miasto dyrektora zakładu Gerbera obywatelom honorowym miasta, a byli uczniowie i przyjaciele zakładu z wdzięczności stworzyli stypendjum imienia Gerbera, pierwszego dyrektora zakładu.

Dnia 1 kwietnia 1886 r. został dyrektor Gerber spensjonowany, a jego miejsce zajął Dr. Kiehl.

W myśl rozporządzenia Ministerstwa Oświaty z dnia 31 marca 1882 r., dotyczącego zaprowadzenia zreformowanych planów dla szkół średnich, otrzymała szkoła nazwę: „Gimnazjum Realne“.

Na mocy kontraktu magistratu miasta Bydgoszczy, zawartego z Królewskim Prowincjonalnym Kolegium

Szkolnem w Poznaniu dnia 16 grudnia 1889 r., zatwierdzonego przez Ministra Oświaty, piśmie z dnia 21 maja 1890 r., nastąpiło przejęcie gimnazjum realnego przez państwo.

Na mocy zezwolenia z dnia 11 maja i 18 sierpnia 1896 r. nabyto w drodze kupna parcelę leśną, wielkości 5 ha, przy Bocianowie, celem założenia placu dla gier i zabaw dla tutejszych szkół średnich państwowych.

Dnia 1 kwietnia 1896 r. przeniesiono dyrektora Dr. Kiehla do Rawicza, w jego miejsce wstąpił Kessler.

W roku 1908 przybudowano nowy budynek oraz pomieszkanie dla dyrektora. Dnia 1 października 1909 r. został dyrektorem Dr. Thieme.

Od Wielkiejnocy 1910 r. zaprowadzono w gimnazjum realnem w równorzędnych oddziałach plany gimnazjum realnego reformowanego według systemu frankfurckiego, co mniej więcej odpowiada planom teraźniejszego gimnazjum humanistycznego. Na Wielkanoc 1910 r. urządzono klasę I z językiem francuskim.

Po wkroczeniu wojsk polskich, dnia 20 stycznia 1920 r. objęły polskie władze szkolnictwo średnie. Gimnazjum realne pozostało narazie pod kierownictwem przez władze pruskie nowomianowanego dyrektora Dr. Jahn. Na konferencji wszystkich dyrektorów szkół średnich Bydgoszczy, pod przewodnictwem pp. radców Dr. Węckowskiego i Dr. Jabczyńskiego w dniu 4 lutego 1920 r. skonstatowano, iż w gimnazjum realnem jest uczniów 437, w tem 379 uczniów narodowości niemieckiej, a 58 uczniów narodowości polskiej. W poszczególnych klasach było uczniów:

Klasa	Gimn. realne			Gimn. realne reformow.		
	Polacy	Niemcy	razem	Polacy	Niemcy	razem
VI	5	25	30	8	12	20
V	6	32	38	8	30	38
IV	9	27	36	2	30	32
III n	3	37	40	—	30	30
III w	1	27	28	3	36	39
II n	6	19	25	1	20	21
II w	3	20	23	2	9	11
I n	—	14	14	1	11	12
razem	33	201	234	25	178	203

W czasie między 20—25 marca 1920 r. został dyrektor Dr. Jahn wraz z kilku profesorami przez władze polskie zwolniony ze służby.

Dnia 24 marca 1920 r. został osobnem rozporządzeniem władz szkolnych w Poznaniu prof. Mazurkiewicz Józef, komisaryczny dyrektor i doradca przy wyższej szkole realnej w Bydgoszczy, mianowany

komisarzem rządowym dla przejścia Gimnazjum Realnego w Bydgoszczy; powierzono mu pieczę nad gmachem i całym majątkiem, zwłaszcza nad przyborami naukowemu. Przejęcie odbyło się w dniach od 26 marca 1920 do 1 kwietnia 1920 r.

Grono nauczycielskie składało się narazie z profesorów Niemców. Po porozumieniu się z władzami przełożonemi przeniesiono wszystkich uczniów Polaków z II, III i IV klasy do Państwowego Gimnazjum Klasycznego, ażeby choć w jednym zakładzie w Bydgoszczy była dostateczna ilość uczniów Polaków. W pozostałych klasach od V do VIII było jeszcze 20 uczniów Polaków. Z rozpoczęciem roku szkolnego, dnia 15 kwietnia 1920 r. przyjęto 14 Polaków do seksty. Językiem wykładowym był polski tylko w polskiej sekcje, we wszystkich innych klasach pozostał język niemiecki, jednak religji, języka polskiego, historii uczono Polaków z wszystkich klas razem w języku polskim.

Według statystycznych zestawień z dnia 18 maja 1920 r. wzrosła liczba uczniów polskich w sekcje do 30, w reszcie klas o 3 uczniów, razem więc było 53 Polaków. Liczba zaś uczniów Niemców wzrosła z 379 do 495. Wzrost Niemców tłumaczy się tem, iż Niemcy ze wszystkich innych szkół, zwinętych z powodu braku uczniów, wstępowali gromadnie do tego zakładu.

Według statystycznych danych z dnia 26 czerwca 1920 r. wynosi liczba uczniów Polaków 64, a Niemców 439, nauczycieli Polaków 6, a Niemców 16. Ilość Niemców zmniejszyła się z powodu reemigracji do Niemiec.

Podczas wielkich wakacyj, t. j. od 1 lipca do 30 sierpnia 1920 r. wszyscy uczniowie Niemcy wystąpili z zakładu i przenieśli się częściowo do prywatnego gimnazjum niemieckiego, które się w międzyczasie utworzyło.

Dnia 18 maja 1920 r. odbyła się wizytacja zakładu. Skonstatowano, iż zakład miał 8 klas realnych, 8 klas reformowanych realnych z wykładowym językiem niemieckim i 1 klasę (sekstę) z wykładowym językiem polskim. Oddziałów było w zakładzie: polskich 1, niemieckich 7, mieszanych 8.

Statystyka uczniów z dnia 1 września 1919 r. (z czasów niemieckich) wykazuje: 57 Polaków i 422 Niemców. Statystyka uczniów w dniu wizytacji wykazuje: 53 Polaków, 495 Niemców, z tych 109 katolików, 401 ewangelików, 38 żydów, razem 548; uczniów miejscowych 366, z powiatu 54, z innych powiatów 109, z innych dzielnic 19. Liczba codziennie dojeżdżających 14, mieszkających na stacjach prywatnych 159.

Grono nauczycielskie składa się:

	Polaków	Niemców	Wlkp.	Z Innych dzielnic
Ilość nauczycieli z pełnemi kwalifik.	2	14	9	7
Ilość nauczycieli seminaryjnie wykształc.	—	1	—	1
Ilość nauczycieli bez wyższego egzaminu	1	1	1	1
Ilość nauczycieli dochodzących	1	1	1	1
razem	4	17	11	10
	21		21	

Pan wizytator wizytował naukę w polskich oddziałach i to w sekcje polskiej i na kursach języka polskiego, historii i geografji.

Z uczniów, którzy otrzymali promocję do wyższej primy, wszyscy Niemcy zrezygnowali z natury i opuścili zakład. Jedyną pozostałą Polak Rubenau Edward złożył dnia 21 maja 1920 r. egzamin dojrzałości, jako pierwszy uczeń w polskim zakładzie, pod kierownictwem komisarzycego dyrektora Mazurkiewicza, którego władze upoważniły do przeprowadzenia tego egzaminu rozporządzeniem z dnia 30 kwietnia 1920. G 2512/20.

Dnia 28 czerwca 1920 r. złożył skrócony egzamin dojrzałości (wojskowy) plutonowy Rylski Jan, pod przewodnictwem Dyr. Mazurkiewicza, jako komisarza rządowego (18. VI. 20. G 3445/20).

Dnia 22 czerwca przynależa konferencja ogólna Lewandowskiemu Józefowi egzamin dojrzałości, ponieważ został powołany do służby wojskowej dnia 24 czerwca. Tę uchwałę zatwierdziła Komisja dla Spraw Wyznaniowych i Szkolnych rozporząd. z dnia 2 lipca 1920 r. G. 3876/20.

Egzamina dla aspirantów oficerskich.

Dnia 21 i 22 kwietnia w siedmiu uczniach tutejszej szkoły wydziałowej złożyło trzech egzamin dla aspirantów oficerskich. Egzamin przeprowadzono pod przewodnictwem dyrektora, jako komisarza rządowego na mocy rozporządzeń K. dla Spr. Wyznaniowych i Szkoln. Oddz. II a z dn. 30. III. 1920 r. G. 1831/20 i z dn. 12. IV 20 r. G. 2108/20.

Dnia 25 września złożyło z dziewięciu kandydatów, którzy zostali przekazani rozporządzeniem Kom. dla Spr. Wyzn. i Szkoln. Oddz. II A. z dnia 25. VIII i 3. IX. 1920 r. egzamin dla aspirantów oficerskich, pod przewodnictwem p. rady Jabczyńskiego i p. ppułk. Sikorskiego, delegata Min. Spr. Wojsk. pięciu kandydatów.

Czesne wynosiło rocznie w klasach w I — n II 240 mk., a od w III—VI 180 mk. Uczniowie płacili początkowo kwartalnie, jak za czasów niemieckich. Na mocy osobnego rozporządzenia władzy płacono odtąd tercjalami. Rok szkolny rozpoczął się jak zwykle 1 kwietnia 1920 roku. Jednakowoż władze ustaliły jako oficjalne rozpoczęcie nowego roku szkolnego dopiero dzień 1 września. Czas od 1 kwietnia do 30 czerwca przeznaczyły władze na gruntowne zapoznanie uczniów przedewszystkiem z językiem, historją i geografją polską.

Konstytucję 3 Maja obchodzono po raz pierwszy w tym zakładzie z wielką uroczystością. Program był następujący: Uroczyste przemówienie p. prof. Pietzonki w języku polskim i p. prof. Holzheimera w języku niemieckim. Deklamacje w języku polskim i gra na organach.

Dnia 22 czerwca 1920 r. po południu o godz. 4—6-tej odbyła się pierwsza konferencja rodzicielska, na którą dyrekcja zakładu zaprosiła rodziców uczniów lub ich zastępców.

Na mocy pisma Kom. dla Spraw Wyznaniowych i Szkolnych, Oddział II a w Poznaniu, z dnia 22 sierpnia 1920 G. 49906/20 i według rozporządzenia Departamentu W. R. i O. P. Ministerstwa byłej dzielnicy pruskiej w Poznaniu z dnia 24 lipca 1920 r. nr. dz. II b 1983 zostało państwowe „gimnazjum realne“ z dniem 1 września 1920 r. przekształcone na „Państwowe Gimnazjum Humanistyczne“. Założono nową księgę gimnazjum, do której dnia 1 września 1920 r. wpisano najpierw pozostałych uczniów Polaków od

numeru I do 39, a potem nowowstępujących uczniów. Do tej księgi wpisano w roku szkolnym:

Rok szkolny	Początkowa data wpisu	Końcowa data wpisu	Pod numerem księgi	Ilość uczniów
1920/21	1. 9. 1920	31. 5. 1921	1—398	398
1921/22	1. 9. 1921	25. 4. 1922	399—682	284
1922/23	1. 9. 1922	13. 4. 1923	683—890	208
1923/24	1. 9. 1923	29. 4. 1924	891—1059	169
1924/25	1. 9. 1924	21. 4. 1925	1060—1128	169
1925/26	1. 9. 1925	9. 3. 1926	1129—1361	233
1926/27	1. 9. 1926	24. 4. 1927	1362—1485	123

Dnia 1 września 1920 r. odbyło się uroczyste otwarcie gimnazjum czysto polskiego. Dyrektor zakładu w swoim uroczystym przemówieniu do nauczycieli i do uczniów zakładu zwrócił uwagę na wielki i doniosły fakt, że z tego miejsca po raz pierwszy przemawia Polak tylko do Polaków. Przypomniał uczniom czasy niedawnej niewoli, niebezpieczeństwo i ciężkie chwile, jakie przeżywało społeczeństwo polskie w czasie najazdu bolszewickiego, który ostatecznie dzięki wysiłkowi całego narodu zdołano złamać nad Wisłą. Wskazał uczniom, jakie obowiązki mają do spełnienia wobec rodziców, współobywateli i państwa.

Łącznym wstępny odbył się dnia 31 sierpnia 1920 r., a nauka rozpoczęła się dnia 2 września 1920 r.

Ministerstwo b. dzielnicy pruskiej, departament 14. Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego L. dz. 14—11 b 1466/20 pismem z dnia 24 sierpnia 1920 odpowiedziało Komisji dla Spraw Wyznaniowych i Szkolnych Oddział II a w Poznaniu na pismo z dnia 29. V. 1920 nr. dz. G. 3194/20 w sprawie podań rodziców z Bydgoszczy, że „do gimnazjum męskiego za zgodą odnośnego dyrektora dopuścić można tylko te uczennice, które już uczęszczały do gimnazjum i są w wyższych klasach, celem umożliwienia im dalszej nauki gimnazjalnej“. Dyrektor gimnazjum zgodził się na przyjęcie uczennic do klas wyższych zakładu, ale zarazem spowodował, że z dniem 1 września 1920 utworzono klasę IV gimnazjum humanistycznego w liceum miejskim, gdyż podbudowa liceum nie różniła się od podbudowy gimnazjum humanistycznego i zobowiązał miasto do utworzenia nowych klas gimnazjalnych, o ile liczba uczennic wzrośnie w poszczególnych klasach gimnazjum humanistycznego do pewnej liczby.

Na mocy powyższego porozumienia przeniesiono dnia 1. II. 1921 r. uczennice klasy V w liczbie 10 do liceum miejskiego, pozostało w zakładzie uczennic: w klasie VI — 6, w klasie VII — 8, w klasie VIII — 2.

Dzięki wyrozumieniu i przychylności magistratu miasta Bydgoszczy powstało tak, bez wielkich kosztów, już dnia 1 września 1920 r. gimnazjum żeńskie, a społeczeństwu polskiemu, przybywającemu do Bydgoszczy, przyszło się z wielką pomocą. Po trzechletniej koedukacji złożyły ostatnie uczennice dnia 12 czerwca 1923 r. egzamin dojrzałości; a w liceum miejskim składały pierwsze uczennice egzamin dojrzałości w terminie wiosennym 1924.

Naukę przeprowadzano według „tymczasowych planów nauki dla męskich ośmioklasowych szkół średnich w byłej dzielnicy pruskiej“, zatwierdzonych rozporządzeniem z dnia 24 lipca 1920 r. Nr. dz. 14—11 b. 1943/P. VI 1288.

Stopniowo wprowadzono program nauki Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

gimnazjum państwowego, wydziału humanistycznego. W roku 1923/24 zastosowano powyższy program w klasie IV, w roku 1924/25 w klasie V, a w roku 1925/26 w pozostałych klasach.

W myśl rozporządzenia Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 15 i 16 lipca 1925 r. w sprawie programów gimnazjum niższego i wyższego, nastąpiła redukcja godzin tygodniowych nauki w niektórych przedmiotach, oraz redukcja w materiale naukowym, którą grono nauczycielskie w ramach przez Ministerstwo W. R. i O. P. wskazanych ustaliło i Kuratorium Okręgu Szkolnego Poznańskiego w Poznaniu przedstawiło.

Na mocy rozporządzenia Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 19 grudnia 1925 r. L. dz. 18655/II wszedł w życie z dniem 1 marca 1926 r. nowy regulamin gimnazjalnych egzaminów dojrzałości. Wszelkie dotychczasowe przepisy egzaminów dojrzałości przestały obowiązywać.

Na mocy rozporządzenia Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 22 marca 1926 r. L. II. 2440/26 wszedł w życie nowy regulamin Rad Pedagogicznych w szkołach średnich ogólno-kształcących.

b) Uroczystości.

Uroczystymi porankami czczono rok rocznicę konstytucji trzeciego maja i powstania listopadowego. Program uroczystości składał się z uroczystego nabożeństwa w kościele gimnazjalnym, uroczystego przemówienia jednego z członków grona nauczycielskiego, deklamacyj, popisów muzycznych i gry na organach szkolnych; kończono uroczystość hymnem narodowym.

Rok szkolny rozpoczynano uroczystym nabożeństwem i przemówieniem dyrektora zakładu, tak samo kończono rok szkolny.

W ciągu lat 1920 do 1927 urzędziło gimnazjum następujące obchody szkolne:

dnia 19 lutego 1921 r. uroczyste nabożeństwo oraz uroczystość w szkole na intencję pomyślnego dla Polski wyniku plebiscytowego.

dnia 19 marca 1921 r. o godz. 11-tej urządzono w zakładzie uroczystość manifestacyjną za przyłączeniem Górnego Śląska, dyrekcja zaś wyjaśniła młodzieży ważne stanowisko Naczelnika Państwa oraz znaczenie obchodu dnia Jego imienin. W tym dniu dyrektor zakładu wreczył uroczystość 20-tu uczniom jako nagrodę za pilne i sumienne wypełnianie obowiązków szkolnych następujące książki: 10 egzemplarzy „Jak Józef Piłsudski walczył o Polskę“ Wincentego Rzymowskiego i 10 egzemplarzy „Piłsudczycy“ Juliusza Kadena-Bandrowskiego, ofiarowane z własnych funduszy dyrektora zakładu.

dnia 3 maja 1921 r. urządzono obchód poświęcony pamięci konstytucji 3 maja. Przy tej sposobności omówiono doniosłość uchwalenia nowej konstytucji z dnia 17 marca 1921 r.

dnia 4 maja 1921 r. urządzono dzień Francji, t. j. obchód, poświęcony Francji i polsko-francuskiemu braterstwu; w odczycie zaznaczono, iż dnia 5 maja przypada setna rocznica śmierci Napoleona i wyjaśniono znaczenie postaci Napoleona w dziejach polskich i powszechnych.

dnia 6 czerwca 1921 r. przyjazd Naczelnika Państwa do Bydgoszczy; uczniowie brali udział w defiladzie ku uczczeniu Naczelnika Państwa.

W końcu czerwca 1921 r. odbyło się uroczyste pożegnanie gimnazjum kresowego, które po swoim jednorocznym pobycie w zakładzie wróciło do Wilna.

dnia 21 grudnia 1921 r. uroczysty poranek ku czci Dantego; w odczycie przedstawiono znaczenie twórczości poety dla literatury wszechświatowej z szczególniejszym uwzględnieniem literatury polskiej.

dnia 19 marca 1922 r. uroczysty obchód imieniu Naczelnika Państwa.

dnia 20 maja 1922 r. uroczysty obchód na cześć Polonji Amerykańskiej, składający się z nabożeństwa za poległych w wojnie światowej Polaków z Ameryki, uroczystego poranku w auli i złożenia adresów uczniowi zakładu do naszych emigrantów; adresy ozdobił uczniowie pięknymi rysunkami i wycinankami.

dnia 27 maja 1922 r. odbyły się na zakończenie roku szkolnego popisy gimnastyczne. Program składał się z pięciu grupami wykonanych ćwiczeń i z zawodów indywidualnych. Przeznaczona dla publiczności część dziedzińca była wypełniona.

w listopadzie uroczysty obchód ku czci 450-letniej rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika.

dnia 21 grudnia 1922 r. uroczyste nabożeństwo żałobne za duszę śp. Prezydenta Rzeczypospolitej (Gabryela Narutowicza).

dnia 24 marca 1923 r. uroczystość szkolna: Uznanie granic wschodnich Polski, **dnia 25 marca 1923 r.** uroczyste nabożeństwo.

dnia 7 czerwca 1923 r. odbyły się drugie z rzędu popisy gimnastyczne, które na zebranych zrobiły bardzo dodatnie wrażenie. Wykazały one znaczny postęp w porównaniu z rokiem ubiegłym.

dnia 9 czerwca 1923 r. zebrali się uczniowie w auli zakładu, w przeddzień przeprowadzenia zwłok śp. Dr. Karola Marcinkowskiego do grobowca zasłużonych w kościele św. Wojciecha w Poznaniu, celem uczczenia Jego pamięci. W odczycie zwrócono uwagę na zasługi tego męża oraz podano charakterystykę jego działalności.

dnia 13 października 1923 r. uroczysty obchód rocznicy Komisji Edukacji Narodowej i śmierci Konarskiego.

dnia 29 listopada 1923 r. urządziła młodzież zakładu uroczysty wieczorek muzykarno-wokalny dla rodziców uczniów. Przemówienie wygłosił uczeń kl. VIII Gutynski, poczem nastąpił koncert. Dochód z artystycznie wykonanych programów przeznaczono na rzecz internatu kresowego. Program tego uroczystego obchodu musiał być powtórzony dnia 2 grudnia 1923 r. pop. dla uczniów innych zakładów.

dnia 3 marca 1924 r. urządzono w czasie zajęć lekcyjnych krótkie przemówienie poświęcone Wilsonowi i jego działalności dla Polski.

dnia 25 czerwca 1924 r. uroczystość szkolna ku uczczeniu Juliusza Słowackiego, z powodu 75-letniej rocznicy zgonu poety.

dnia 25 października 1924 r., w przeddzień pogrzebu w Warszawie zwłok śp. Henryka Sienkiewicza, uroczystość szkolna, poświęcona omówieniu działalności literackiej i uczeniu pamięci wielkiego pisarza; w niedzielę zaś, **dnia 26 października 1924 r.** uroczyste nabożeństwo w tej okazji.

dnia 13 i 14 grudnia 1924 r. urządzili uczniowie VII i VIII klasy przedstawienie „Zemsty“ Fredry. Udział publiczności był bardzo liczny. Dochód przeznaczono na bibliotekę kółka literackiego i na odnowienie gniazda szkolnego.

dnia 19 marca 1925 r. uroczysty obchód pięciolecia¹ istnienia gimnazjum humanistycznego i wręczenia przez dyrektora zakładu pierwszego stypendjum zakładu najlepszemu uczniowi.

dnia 17 maja 1925 r. biorą uczniowie zakładu udział w wielkiej uroczystości wojskowej z powodu przypadającej w tym roku rocznicy koronacji Bolesława Chrobrego.

dnia 19 czerwca 1925 r. na zakończenie roku szkolnego odbył się koncert starszych uczniów i popisy śpiewackie klas niższych.

dnia 31 października 1925 r. jednogodzinna uroczystość szkolna z wykładem o znaczeniu pogrzebu „Nieznanego Żołnierza Polskiego“ poległego za wolność Ojczyzny w latach 1918—1920.

dnia 2 listopada 1925 r. wzięli uczniowie zakładu udział w uroczystym pogrzebie i złożyli wieniec na grobie Nieznanego Żołnierza.

dnia 16 listopada 1925 r. konsekracja kościoła Klarysek przez ks. biskupa Laubitza.

dnia 28 listopada 1925 r. uroczystość rocznicy listopadowej i koronacji Bolesława Chrobrego.

dnia 3 i 6 grudnia 1925 r. uczniowie klas VII i VIII przedstawili „Śluby panińskie“ Fredry.

W czasie od 20 stycznia do 20 lutego 1926 r. nauczyciele historii i języka polskiego wygłosili wykłady o Stanisławie Staszcu, celem uczczenia jego zasług.

dnia 8 maja 1926 r. dyrekcja przesłała trzy arkusze z podpisanymi uczniowi zakładu, na ręce Komitetu Obchodu 150-tej rocznicy Niepodległości Stanów Zjednoczonych.

dnia 13 listopada 1926 r. uroczystość kościelna w dwóch-setną rocznicę św. Stanisława Kostki.

dnia 27 listopada 1926 r. obchód rocznicy powstania listopadowego, połączony z pożegnaniem przez dyrektora zakładu p. Rosenau'a, nauczyciela zakładu, którego przeniesiono na własne życzenie w stan spoczynku.

dnia 12 lutego 1927 r. uroczysty obchód ku chwale ś. p. J. Kasprówicza.

c) Ofiarność.

1. składki na cele ogólnospołeczne.

Zawsze okazywała młodzież wielką ofiarność na cele narodowe i społeczne.

Z początkiem września 1920 r. wysłała dyrekcja zakładu na front dla żołnierzy polskich papierosy, mydła i inne rzeczy, potrzebne żołnierzowi, załączając pismo do żołnierzy 15 pułku ciężkiej artylerji na froncie. Dnia 17 września przesłał dowódca pułku p. ppułkownik Lewalski wyciąg z rozkazu dziennego Nr. 81 § 12. „Ogłasza się pismo Państw. Gimnazjum humanistycznego w Bydgoszczy wystosowane do żołnierzy 15 p. a. c. Wielkopolsk.

Dyrekcja i grono nauczycielskie państwowego gimnazjum humanistycznego dawniej realnego w Bydgoszczy, poświęciło swoją takse pobraną od zdających egzamin w kwocie 1670 mk. na zakup papierosów i innych drobniejszych rzeczy dla żołnierzy 15-go p. a. c. Wielkopolsk. Równocześnie z rozpoczęciem roku szkolnego urządzono kwestę wśród młodzieży tutejszego zakładu na cel powyższy i zebrano 1600 mk. gotówką oraz pewną ilość mydła, nici, igieł, papieru listowego i t. d. Z powyższej kwoty zesumowanej razem zakupiono za 3000 mk. papierosów i za 270 mk. mydła. Życzeniem naszym jest, aby każdy żołnierz otrzymał z daru tego pewną część w wymiarze stosownym do liczby wszystkich, znajdujących się w pułku.

Młodzież i grono nasze pragnie tym skromnym upominkiem stwierdzić, iż w miarę środków swoich pamięta o walecznych obrońcach ojezyny, o rodakach swoich serdecznych, bliskich jej i drogich przez to także, że pułk 15-ty z bydgoskiej dzielnicy właśnie się rekrutuje. Byłoby nam wszystkim bardzo miło wiedzieć, czy odpowiednio zużyliśmy zebraną kwotę. O ileby nasi dzielni żołnierze mieli jakiegokolwiek życzenia w przyszłości, prosimy zwrócić się z całym zaufaniem z nimi do nas w tem przekonaniu, że to sprawi nam tylko prawdziwą, niekłamana przyjemność móc przyjść choćby z skromną pomocą tym, którzy ofiarą krwi i zdrowia bronią mężnie niepodległości naszej, naszej kultury i wiary. Cześć! Prof. Mazurkiewicz, dyrektor.

Dodatek pułku: Powyższa odezwa, tętnąca serdeczną troską i ujawniająca tyle wzruszającej opieki około żołnierza naszego, świadczy wymownie o uczuciach, jakimi społeczeństwo nasze przepelnione jest dla waleczącej swej armji. Mając takie społeczeństwo poza sobą, żołnierz polski stać będzie hardo i twardo na odpowiedzialnym swym posterunku aż do zupełnego zwycięstwa.

Kolegium profesorskiemu oraz uczniom gimnazjum humanistycznego składam na tem miejscu imieniem żołnierza 15 p. a. c. Włkp. serdeczną podziękę.

Rozkaz powyższy przeczytać przed frontem wszystkich bateryj. Lewalski, ppłk. i d-ca pułku⁴.

2. Na gwiazdkę polskiemu żołnierzowi przesłano Tow. Czerwonego Krzyża w Bydgoszczy 1) dnia 10. XI. 1920 r. 1000 papierosów, 2 paczki i 343,50 mk., 2) dnia 10. XII. 1920 r. 1167,20 mk., 17 paczek, 400 papierosów, zapalki, mydła, papier listowy i t. p.

3. dnia 3. XII. 1920 r. przesłano 1635,40 mk. jako pomoc dla śląskiej młodzieży szkolnej.

4. dnia 14. V. 1921 r. przesłano 1908,80 mk. jako składkę na T. C. L.

5. dnia 28. V. 1921 r. przesłano (7071+991 mk.) = 8062 mk. na obronę Śląska.

6. dnia 21. I. 1922 r. przesłano 22773 mk. dla repatrjantów.

7. dnia 20. III. 1923 r. przesłano 110 000 mk. jako składkę na inwalidów Hallerczyków i inwalidów bydgoskich.

8. dnia 21. III. 1923 r. przesłano 261.600 mk. na sierociniec dzieci, które ze wschodniej Azji przez Japonję wróciły do Polski.

9. dnia 8. V. 1923 r. przesłano 284 150 mk. jako składkę na T. C. L.

10. dnia 9. X. 1923 r. przesłano 7 475 800 mk. na dzieci japońskie.

11. dnia 4. XII. 1923 r. przesłano 6 252 000 mk. na internat kresowy w Bydgoszczy.

12. dnia 20. XII. 1923 r. przesłano 5 000 000 mk. na inwalidzki dom pracy.

13. dnia 16. I. 1924 r. przesłano 30 000 000 mk. Związkowi Obrony Kresów Zachodnich w Poznaniu.

14. dnia 6. V. 1924 r. przesłano 50 000 000 mk., dnia 8. V. 1924 r. przesłano 19,14 zł na T. C. L.

15. dnia 20. XII. 1924 r. przesłano 27,40 zł dla Inwalidów Wojennych Rzeczypospolitej.

16. dnia 13. III. i 7. IV. 1925 r. przesłano 135 zł dla Związku Obrony Kresów Zachodnich.

17. dnia 6. V. 1925 r. sprzedano za 197,80 zł nalepek na T. C. L.

18. dnia 19. V. 1925 r. przesłano 163 zł na obronę przeciwgazową państwa.

19. w grudniu przesłano 20 zł ze sprzedaży nalepek w dniu 27 grudnia dla Inwalidów Wojennych R. P.

20. w grudniu 1925 przesłano 92 paczki jako dar gwiazdkowy dla korpusu Ochrony Pogranicza na Wschodzie do Polskiego Białego Krzyża w Warszawie.

21. dnia 10. V. 1926 r. przekazano 11,40 zł ze sprzedaży losów na Bursę gimnazjalną we Wrześni, na konto Gimnazjum we Wrześni.

22. dnia 22. VI. 1926 r. przesłano 29,53 zł ze sprzedaży pocztówek dla Związku Obrony Kresów Zachodnich w Poznaniu.

23. dnia 20. X. 1926 r. przesłano 11,50 zł na konto Ligi Obrony Powietrznej Państwa w Poznaniu, ze sprzedaży broszurek o lotnictwie.

24. dnia 15. II. 1927 r. przesłano 12,50 zł przekazem na konto Inwalidzkiego Domu Pracy w Poznaniu ze sprzedaży nalepek.

25. Uczniowie zakładu zakupili samorzutnie dwie cegiełki Nr. 180 i 181. nauczyciele i uczniowie jedną cegiełkę Nr. 183. na budowę pomnika Sienkiewicza w Bydgoszczy.

26. dnia 7. IV. 1927 r. przesłano 231,37 zł pod adresem komitetu organizacyjnego sprowadzenia zwłok J. Słowackiego.

27. W r. szk. 1924/5 złożyli uczniowie na L. O. P. P. 439,93 zł, w r. szk. 1925/6 53 zł, w r. szk. 1926/7 388,10 zł.

2. Składki na cele szkolne.

Zestawienie według ksiąg kasowych.

D o c h ó d.

W połowie grudnia 1922 r. wpłynęło :

Ze składek i z pozostałości z popisów szkolnych
razem: 595 048,50 mkp.

W roku 1923 składa się dochód :

Z pozostałości z ubiegłego roku, z wpływów z popisów szkolnych, składek na druki i innych, razem:
35 622 698,50 mkp.

W roku 1923 od 1. I. 1924 do 30. IV. 1924 składa się dochód :

Z pozostałości ubiegłego roku, opłat za używanie auli, drobnych kwot, pozostałych od wyplat nauczycielskich, za egzamina i innych razem:
129 475 694,00 mkp.

R o z c h ó d.

Wydatkowano do końca grudnia 1922 r. :

Na druki, książki, drobny remont i inne, razem:
255 500,00 mkp.

Wydatkowano do końca grudnia 1923 r. :

Na druki, książki, potrzeby kancelaryjne, gaz, oświetlenie, utrzymanie porządku i na inne drobne rzeczy razem:
33 032 790,00 mkp.

Wydatkowano do 30 kwietnia 1924 r. :

Na telefon, gaz, oświetlenie, drobny remont i inne potrzeby zakładu razem: 129 295 694,00 mkp.

Widząc konieczność przeprowadzenia gruntownego remontu zakładu, zwrócił się dnia 22 maja dyrektor zakładu z apelem do rodziców, aby złożyli pewną kwotę na odnowienie gmachu szkolnego. Apel ten nie pozostał bez skutku.

W roku 1924 od 1. 5. 1924 do 31. 12. 1924 r. składa się dochód :

1. pozostałość z ubiegłego roku	0,10 zł
2. składki na remont	4 842,89 zł
3. odczyty i uroczystości zakładu	420,67 zł
4. druki	388,20 zł
5. Inne drobne dochody	7,18 zł
Dochód razem	5 659,04 zł

W roku 1925 składa się dochód :

1. pozostałość z ubiegłego roku	667,48 zł
2. składki na remont zakładu	702,05 zł
3. składki na remont kościoła Klarysek (gimnazjalnego)	237,00 zł
4. składki nauczyc. i uczniów na potrzeby kościelne	144,00 zł
5. składki uczniów na wydatki rzeczowe zakładu	1 037,48 zł
6. dochód z uroczystości szkolnych	132,00 zł
7. druki	65,70 zł
8. inne drobne dochody	12,00 zł
Razem	2 997,71 zł

W roku 1926 składa się dochód :

1. pozostałość z ubiegłego roku	563,54 zł
2. składki uczniów na wydatki rzeczowe	724,55 zł
3. inne drobne dochody	15,00 zł
Razem	1 303,09 zł

Wydatkowano do 31 grudnia 1924 r. :

1. na remont	4 945,75 zł
2. na książki i druki	29,00 zł
3. na inne drobne wydatki	16,81 zł
Rozchód razem	4 991,56 zł

Wydatkowano do 31 grudnia 1925 roku :

1. na remont zakładu	1 166,98 zł
2. dopłaty dla pomocy kancelaryjnej	478,33 zł
3. druki, książki	190,55 zł
4. atrament, kredę, gąbki i koszyki	115,80 zł
5. różne składki	95,00 zł
6. letnisko gimn. drużyny harcersk.	100,00 zł
7. wydatki kościelne	195,00 zł
8. inne drobne wydatki	92,51 zł
Razem	2 434,17 zł

Wydatkowano do 31 grudnia 1926 r. :

1. na drobny remont zakładu	63,00 zł
2. na remont kościoła Klarysek	300,00 zł
3. przyrzędy do radja	223,00 zł
4. Gimn. Klub Wioślarski	136,00 zł
5. dopłaty pomocy kancelaryjnej	532,98 zł
6. druki i inne drobne wydatki	48,10 zł
Razem	1 303,08 zł

d) Stypendja.

Wszystkie stypendja ufundowane za czasów niemieckich; jak stypendjum: 1. „Gerbera“ pierwszego dyrektora zakładu, w wysokości 2 200 mk. 2. „Pollera“ w wysokości 1 500 mk. 3. „Bundsza“ w wysokości 450 mk. 4. Jubileuszowe w wysokości 10 000 mk. zostały przez władze niemieckie zabrane.

W czasie subskrypcji na akcje „Banku Polskiego“ dyrektor zakładu, znając ofiarność nauczycieli zakładu i uczniów, zwrócił się do nich z wezwaniem do składania dobrowolnych datków na zakupienie akcji Banku Polskiego, aby przeznaczyć je na cele zakładu.

Na zakup akcji złożyli: Nauczyciele z dyrektorem, uczniowie i drużyna harcerska 1 440 000 000 mkp.

Za powyższą kwotę zakupił dyrektor 8 akcji Banku Polskiego i ofiarował od siebie 2 akcje. Na konferencji dnia 17 marca 1925 r. dyrektor zakładu przedłożył projekt utworzenia z tych 10 akcji funduszu stypendyjnego zakładu; na tejże konferencji uchwalilo grono nauczycielskie zakupienie jeszcze dalszych 5 akcji, i powzięło decyzją, jednogłośnie uchwałę utworzyć z tych 15 akcji Banku Polskiego fundusz stypendyjny i nazwać go:

„Fundusz imienia Józefa Mazurkiewicza, pierwszego polskiego dyrektora gimnazjum“. Dalej zastrzegła sobie Rada Pedagogiczna następujące prawa:

„Rada Pedagogiczna zakładu przyznaje każdego roku w dniu 19 marca odsetki z ubiegłego roku kalendarzowego od 15 stypendyjnych akcji Banku Polskiego uczniowi klasy VII lub VIII, polskiej narodowości, chrześcijańskiego wyznania, niezamożnemu, wyróżniającemu się charakterem, zdolnościami, sprawowaniem się i pilnością w naukach. Pierwszeństwo ceteris paribus ma uczeń klasy ósmej, jeśli nie był poprzedniego roku obdarzony. Stypendjum wynosi kwotę do 150 złotych; jeśliby dywidenda roczna przekraczała tę sumę, w takim razie otrzymuje pierwszy uczeń 150 zł, drugi 100 zł, trzeci 100 zł itd.; zbywającą resztę, niższą od 100 zł, przeznacza się na nagrody szkolne dla najlepszych uczniów z różnych klas. Uczeń, któremu przyznano najwyższe stypendjum, otrzymuje dyplom z podpisami dyrektora i najstarszego w gronie nauczycielskiem profesora“.

Pierwsze stypendjum w wysokości 80 zł wręczył dyrektor zakładu dnia 19 marca 1925 r. uczniowi kl. VIII Bręczewskiemu Leonowi Franciszkowi.

Drugie stypendjum w wysokości 150 zł wręczył dyrektor zakładu dnia 19 marca 1926 r. uczniowi kl. VIII Szymańskiemu Tadeuszowi; zaś jako nagrodę za wzorowe sprawowanie się, gorliwość i pilność w nauce książkę. 1. Henryk Opieński — „Chopin“ — otrzymał uczeń klasy VII a Nowiński Adam; 2. Stefan Zeromski — „Dla młodzieży“, otrzymał uczeń klasy VI a Beyer Henryk Karol.

Trzecie stypendjum w wysokości 150 zł wręczył dyrektor dnia 19 marca 1927 r. uczniowi klasy VIII a Pszeczółkowskiemu Bronisławowi.

Na konferencji Rady Pedagogicznej dnia 30 marca 1925 r. dyrektor zakładu podaje do wiadomości, że otrzymał bezimienną ofiarę na fundusz stypendyjny w wysokości 1500 zł w 30 ark. Państwowej 8 % pożyczki złotej po 50 zł każda. Wola ofiarodawcy brzmiała następująco: „Celem uczenia Wm. Pana Józefa Mazurkiewicza. Na stypendjum dla dobrego ucznia Gimnazjum humanistycznego w Bydgoszczy, sieroty po poległym żołnierzu polskim lub synu inwalidy

wojsk polskich anonimowy dobrodziej ofiaruje 30 sztuk 8 % Pożyczki Państwowej po 50 zł i 50 tys. mk. „Rada Pedagogiczna powzięła następującą uchwałę: „Jeżeli sieroty po poległym żołnierzu polskim lub synu inwalidy wojsk polskich nie będąc, to stypendjum otrzyma inny dobry uczeń. Ten sam uczeń może otrzymać je przez szereg lat szkolnych, o ile nie straci warunków na podstawie uchwały konferencji. Fundusz stypendyjny powiększył się o jedną obligację 10 złotową, zakupioną za 15 zł. pochodzących z konwersji 50 000 mkp. Stypendjum z powyższego funduszu winno być wręczone co rok w dniu 3 maja, podczas uroczystości konstytucyj 3 maja.

Pierwsze stypendjum w wysokości 159,30 zł wręczył dyrektor uroczystie podczas obchodu konstytucyj

3 maja w roku 1926 uczniowi klasy I a Daroniowi Edwardowi, sierocie po poległym powstańcu wielkopolskim.

Drugie stypendjum w wysokości 208,88 zł wręczył dyrektor zakładu podczas uroczystości konstytucyj 3 maja w roku 1927 po raz drugi Daroniowi Edwardowi, uczniowi klasy II a.

Trzeci fundusz stypendyjny powstał dnia 29. 4. 1927. Dr. Wiecki, lekarz szkolny, złożył w dniu tym 100 zł na nagrodę dla najlepszego gimnastyka i sportowca zakładu. Do tej kwoty dyrektor zakładu doклада 100 zł i proponuje utworzenie nowego stypendjum. Ofiarowane 200 zł stanowią podstawę nowego funduszu.

II. Skład grona nauczycielskiego

z końcem roku szkolnego 1926/27.

1. **Mazurkiewicz Józef**, dyrektor zakładu, uczył: mat. VI a₁; 4 godz. tyg.

2. **Brückner Aleksander**, zawiadowca biblj. nauczyc. i uczniowsk. opiekun gimn. kółka literackiego, gospodarz VIII a, uczył: j. polsk. VII a₃, VIII a b₁₀; hist. III a₂, IV a₁; prop. filoz. VIII a b₈; 26 godz. tyg.

3. **Ciszewicz Zenon**, gospodarz III a, uczył: j. franc. III a₃, IV b c₈, V a₁; j. ang. III a b₃, IV a b c₃; 23 godz. tyg.

4. **Dołycki Leon**, zawiadowca gabinetu rysunkowego, gospodarz I a, uczył: rysunk. I a₁, III a b₁, IV a e₄, V a b₄, VI a b₁, VII a₂, VIII a₁; kaligr. I a b₁; 27 godz. tyg.

5. **Kotarska Marja**, gospod. IV b, uczyła: j. polsk. I b₁, II a₁, IV a b₂; hist. I b₂, II a₂, IV a b₆; 26 godz. tyg.

6. **Kozłowski Jan**, zawiadowca gabin. przyrodn., uczył: przyr. I a₃, II b₂, III b₃, IV a₃, V a₂, V b₂; mat. III b₁; 22 godz. tyg.

7. **Ks. Kukułka Lucjan**, uczył: rel. rz. kat. I a b₅, II a b₃, III a b₁, VI b₂, VII a b₁, VIII a b₁; 24 godz. tyg.

8. **Maczyński Roman**, uczył: jeź. franc. VI a b₄, VII a b₃, VIII a b₈, 24 godz. tyg.

9. **Mięński Włodzisław**, gospodarz VII a, uczył: hist. V a₁, V b₁, VI a₃, VII a₂, geogr. III a₃, V b₂; 23 godz. tyg.

10. **Pietzonka Wiktor**, gospodarz V a, uczył: jeź. łac. IV a₃, V a₃, VI a₃, VII a₃, VIII b₃; 25 godz. tyg.

11. **Podgórski Wincenty**, gospodarz IV a, uczył: matem. IV a b c₁, V a b₃, VI b₄; 24 godz. tyg.

12. **Porzyński Władysław**, zawiadowca gabinetu fizykalnego, gospodarz VIII b, uczył: matem. VII a b₈, VIII a b₈; fizyk. VIII a b₈; 22 godz. tyg.

13. **Ks. Roesler Kazimierz**, uczył: religij rz. k. IV a b c₆, V a b₄, VI a₂, 12 godz. tyg., nadto uczył 6 godz. tyg. w Państw. Szkole Rolniczej i 9 godz. tyg. w Państw. Szkole Przemysłowej.

14. **Straszewski Jan**, zawiadowca gabinetu hist.-geograf., gospodarz VII b, uczył: hist. II a₂, VI b₂, VIII a b₈, geogr. V a₂; 22 godz. tyg.

15. **Stopa Franciszek**, gospodarz VI a, uczył: j. pol. I a₁, III a b₁, V a b₃, VI a₁; hist. I a₂; 26 godz. tyg.

16. **Tyrankiewicz Witold**, gospodarz II b, uczył: mat. I a b₁₀, II b₁, III a₄, fiz. VII b₁; 22 godz. tyg.

17. **Dr. Wagner Michał**, gospodarz IV e, uczył:

j. polsk. II b₁, IV e₄, VI b₁, VII b₃, j. łac. IV b c₁₀; 27 godz. tyg.

18. **Wenda Józef**, gospodarz III b, uczył: hist. III b₂, geogr. I a b₆, II a b₈, III b₃, IV a b c₆; 23 godz. tyg.

19. **Wolk-Łaniewski Antoni**, zawiadowca gabinetu chemicz., gospodarz VI b, uczył: fiz. III a b₁₀, VI a b₆, chemji w VII a₄; 20 godz. tyg.

20. **Wojciechowski Franciszek**, zawiadowca zbiorów wych. fizycz., opiekun hufca szkolnego i IV-tej drużyny harcerskiej, uczył: gimn. I a b₃, II a b₄, III a b₄, IV a b c₆, V a b₄, VI a b₂, VII a b₂, VIII a b₂ nadto kierował zabawami ruch. w 10 godz. tyg.; 40 godz. tyg.

21. **Zacharkiewicz Kazimierz**, zawiadowca gabinetu dla rob. ręczn. i słojud, gospodarz I b, uczył: rys. I b₄, II a b₁, IV b₂, VII b₂, VIII b₁; rob. ręczn. I a b₈, II a b₂; 27 godz. tyg.

22. **Zaleski Bronisław**, gospodarz II a, uczył: przyr. I a₃, II a₃, III a₄, IV b c₆, matem. II a₁; 21 godz. tyg.

23. **Zaleska Kamilla**, uczyła j. franc. II a b₁₀, III b₆, IV a₁, V b₄; 23 godz. tyg.

24. **Zalachowski Feliks**, opiekun gim. klubu wioślarskiego, gospodarz V b, uczył: jeź. łac. V b₃, VI b₃, VII b₃, VIII a₃, j. niem. II a b₃, III a b₃, IV a b c₃; 29 godz. tyg.

Urlopowani: Kozancecki Florjan (od 1. 9. 1926 do Gdańska), Zajacek Paweł (od 22. 10. 26 z powodu choroby).

Uwaga: W latach od 1920 do 1927 należeli pozatem do grona następujący nauczyciele: 1. Rosenau Antoni (od 1. 4. 1920 do 31. 10. 1926), 2. Karaśkiewicz Mikołaj (od 1. 5. 1920 do 31. 8. 1922), 3. Harusewiczowa Amelja (od 15. 10. 1920 do 31. 8. 1922), 4. Sierżputowski Tadeusz (od 1. 12. 1920 do 31. 8. 1921), 5. Renard Edward (od 1. 8. 1921 do 31. 8. 1925), 6. Drozdowski Witold (od 1. 9. 1921 do 31. 8. 1924), 7. Pałaszewski Stanisław (od 1. 1. 1922 do 15. 5. 1925), 8. Muszyński Władysław (od 1. 1. 1923 do 30. 9. 1925), 9. Ks. Łapka Miecz. (od 1. 9. 1923 do 31. 8. 1924), 10. Ks. Klein Jan (od 1. 9. 1924 do 31. 12. 1925), 11. Ks. sup. Rydlewski Zygm. (od 1. 1. 1925 do 31. 8. 1925), 12. Ks. Głuszek Wojciech, (od 1. 11. 1925 do 31. 8. 1926). W r. 1920/1 uczyli prof. Akademji Rolniczej w Bydgoszczy jako nauczyciele dochodzący: 1. Duchowicz Bronisław, 2. Dr. Łabędziński Stanisław, 3. Dr. Simm Kazimierz i naucz. gimn., 1. Dr. Jauerówna, 2. Schulzówna.

III. Plan rozkładu godzin

w roku szkolnym 1926/27.

Lb.	Przedmioty	I	I	II	II	III	III	IV	IV	IV	V	V	VI	VI	VII	VII	VIII	VIII	Ra- zem
		a	b	a	b	a	b	a	b	c	a	b	a	b	a	b	a	b	
1	Religja . . .	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	36
2	Jezyk polski.	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	5	5	5	5	72
3	Jezyk laciński							5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	55
4	Jezyk francuski			5	5	5	5	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	64
5	Jez. niemiecki			3		3		3											9
6	Jezyk angielski					3		3											6
7	Historja . .	2	2	2	2	2	2	3	3	3	4	4	5	5	5	5	4	4	57
8	Geografja . .	2+1	2+1	2+1	2+1	2+1	2+1	2	2	2	2	2							28
9	Przyroda . .	2+1	2+1	4+1	2+1	2+1	2+1	1½	1½	1½	1+1	1+1							35
						2+2+2													
10	Fizyka i chemja					0+2							2+1	2+1	2+2	2+2	4	4	32
11	Matematyka .	5	5	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	3	3	68
12	Proped.filozofji																3	3	6
13	Pisanie . . .	2	2																4
14	Rysunki . .	4	4	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	36
15	Roboty ręczne	3	3	4	4	2	2												18
16	Gimnastyka .	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	30
17	Gry i zabawy .	2		2		2		2			2			2			10		

IV. Przerobiony materiał

w roku szkolnym 1926/27.

Klasa I a.

Gosp. klasy: Dołżycki.

Religja. Wykład wiary katolickiej, część I. Dzieje biblijne Starego Testamentu w łączności z przykazaniami i liturgją kościelną. Przygotowanie do Sakramentów św. — 3 godz. tyg. ks. Kukulka.

J. polski. Z wypisów przerobiono 45 ustępów, w tem II poetyckich, przeważnie memorowanych. Jako lekturę domową omówiono *Robinzona Kruzoe*. Ćwiczenia językowe objęły wprawę w rozpoznawaniu orzeczenia, podmiotu, części mowy i form fleksyjnych. Uczniowie pisywali z lekcji na lekcję ćwiczenia ortograficzne. — Zadań szkolnych, przeważnie dyktatów 22. — 4 godz. tyg. Stopa.

Historja. Opowiadania z dziejów ojczyźtych do Zygmunta I, włącznie. — 2 godz. tyg. Stopa, w kl. I b Kotarska.

Geografja. Wstępne pojęcia geograficzne. Wycieczki w najbliższą okolicę i ćwiczenia przy pomocy rysunków, modeli, planów i map. Wstępna nauka

o Polsce i ogólny przegląd mapy politycznej Europy. Pogadanki krajoznawcze. — 3 godz. tyg. Wenda.

Matematyka. Rozszerzenie zakresu liczbowego do 10 000. Cztery działania w tym zakresie. Opanowanie praw formalnych, rządzących niemi. Rozszerzenie zakresu liczbowego poza 10 000. — Propedeutyka geometrii. Bryły: Sześcian, prostopadłościan, graniastosłupy proste, walec, kula. Mierzenie odcinków i kątów. Kwadrat, prostokąt, objętości brył. Ciężar ciał. Zadań szkolnych 10. — 5 godz. tyg. Tyrankiewicz.

Przyroda. Morfologia ssaków. Z botaniki zasadnicze pojęcia o budowie roślin i warunkach rozwoju tychże. — 3 godz. tyg. Kozłowski, w kl. I b Zaleski.

Rysunki. Najprostsze formy geometryczne na podstawie przedmiotów z otoczenia. Komponowanie ornamentów geometrycznych z zastosowaniem praktycznym. — 4 godz. tyg. Dołżycki, w kl. I b Zacharkiewicz.

Kaligrafja. Pisano w pierwszym półroczu w dwu linjach małe i duże litery, w drugim teksty ciągle w jednolinjowych zeszytach. — 2 godz. tyg. Dołżycki.

Klasa I b.

Gosp. klasy: Zacharkiewicz.

J. polski. Z wypisów przerobiono 60 ustępów, w tem 15 poetyckich, przeważnie memorowanych. Zresztą jak w I a. — 4 godz. tyg. Kotarska.

Zresztą jak w I a.

Klasa II a.

Gosp. klasy: Zaleski.

Religia. Wykład wiary katolickiej, część II. Dzieło odkupienia na podstawie historii biblijnej Nowego Testamentu. — 2 godz. tyg. ks. Kukułka.

J. polski. Czytanie, objaśnianie i rozbiór 45 utworów prozaicznych i 14 poetyckich z wypisów na kl. II. Opowiadanie na podstawie obserwacji, przeczytanie oraz lektury domowej. Należyte wygłaszanie z pamięci utworów poetyckich. — Gramatyka: formy fleksyjne czasowników, przymiotników, zaimków i liczebników. Składnia zdania pojedynczego. Wypracowania piśmienne dwa na miesiąc. — 4 godz. tyg. Kotarska, w kl. II b Dr. Wagner.

J. francuski. Czytano, tłumaczono i przerabiano cały materiał z podręcznika Szaroty (cz. I). Memorowano 10 ustępów poetyckich. — Z gramatyki: Liczba mnoga rzeczowników i przymiotników: s, x. Zaimki dzierżawcze i wskazujące. Czasowniki w trybie oznajmującym. Rodzajnik określony i nieokreślony. Piśmiennych ćwiczeń szkolnych dwanaście. — 5 godz. tyg. Zaleska.

Historja Polski od wolnej elekcji do rozbiorów włącznie. Odpowiednie ustępy z wypisów historycznych. — 2 godz. tyg. Kotarska, w kl. II b Straszewski.

Geografja. Rozszerzenie i pogłębienie pojęć geograficznych. Główne pojęcia z geografji ogólnej, oparte na ogólnym przeglądzie najbliższej okolicy, Europy i całej powierzchni ziemi na globusie, planiglobach i mapach. Wycieczki, ćwiczenia rysunkowe. — 3 godz. tyg. Wenda.

Matematyka. Ułamki zwykłe i dziesiętne. Pogłębione przedstawienie ułamka jako części całości. Podzielność liczb. Największy wspólny dzielnik. Pojęcie o ułamku jako o ilorazie dokładnym. Zmiana postaci ułamka. Najmniejsza wspólna wielokrotna. Zmiana wartości ułamka. Cztery działania ułamiakami zwykłymi i dziesiętnymi. Piśmienne ćwiczenia szkolne i domowe z materiału przerobionego na lekcji. — Geometria: Przystawanie trójkątów. Proste równoległe. Odcinek. Symetria osiowa. Konstrukcje trójkątów. Równoległoboki. Symetria środkowa. Koło i wielokąty foremne. Obwód, pole, objętość. Piśmienne ćwiczenia szkolne i domowe z materiału przerobionego na lekcji. Zadań szkolnych 10. — 4 godz. tyg. Zaleski, w kl. II. Tyrankiewicz.

Przyroda. Rozszerzenie pojęcia o morfologii i fizjologii roślin na podstawie obserwacji wakacyjnych i wycieczek w okolicy. Życie zwierząt, obserwacje przejawów życiowych. Podział zwierząt na rodziny i rzędy. — Analiza rośliny i jej części. Roślina zielna, trwała — bylina, trwałe — krzew, drzewo. Zapylanie kwiatów. Jednopienność, dwupienność. Poznawanie roślin. Wycieczki w okolicy dla poznania flory i fauny. — 5 godz. tyg. Zaleski, w kl. II b Kozłowski.

Rysunki. Rysowanie przedmiotów w płaskim ujęciu, początki perspektywy. Liście, motyle oraz orna-

ment z tychże. Ćwiczenia piórzem. Łatwo były bez teorii zasad perspektywy. — 2 godz. tyg. Zacharkiewicz.

Klasa II b.

Gosp. klasy: Tyrankiewicz.

Jak w kl. II a.

Klasa III a.

Gosp. klasy: Ciszewicz.

Religia. Dzieło uświęcenia na podstawie ewangelji i dziejów apostołskich. — 2 godz. tyg. ks. Kukułka.

J. polski. Czytano i rozbięto „Bartka Zwycaźce“ i „Wiosława“ w całości, nadto z wypisów 24 ustępy, w tem 9 wierszy. — Z gramatyki: deklinacja systematycznie; normalne zjawiska konjugacji; imiesłowy i skracanie zdań: składnia zdania złożonego. Ćwiczenia ortograficzne z lekcji na lekcję, ze szczególnem uwzględnieniem znaków przestankowych. Zadanja szkolne naprzemian z domowemi co 2 tygodnie. — 4 godz. tyg. Stopa.

J. francuski. Czytano, tłumaczono i przerabiano cały materiał z podręcznika Szaroty (część II). Memorowano 2 ustępy prozaiczne i 8 poetyckich. Z gramatyki: Deklinacja rodzajników, tworzenie rodzaju żeńskiego i liczby mnogiej rzeczowników i przymiotników. Zaimki dzierżawcze. Stopniowanie przymiotników; Konjugacja czasowników prawidłowych i nieprawidłowych. Piśmiennych ćwiczeń szkolnych 12. — 5 godz. tyg. Ciszewicz.

Historja. Dzieje Polski od Sobieskiego do 1795 r. Walki zbrojne o niepodległość. Ziemia polska pod zaborem pruskim, rosyjskim i austriackim. Wielka wojna, udział Polaków w wojnie. Polska niepodległa. Ustrój Rzeczypospolitej Polskiej (wiadomości podstawowe). 2 godz. tyg. Brückner, w kl. III b Wenda.

Geografja. Pozaeuropejskie części świata. Opis fizyczny z podkreśleniem przystosowania człowieka do warunków fizycznych i biograficznych powierzchni ziemi, oddziaływanie pracy ludzkiej na naturę. Uzupełnianie i pogłębianie elementarnych wiadomości z geografji ogólnej. — 3 godz. tyg. Męciński, w kl. III b Wenda.

Matematyka. Proporcjonalność prosta i odwrotna. Reguła trzech. Procenty. Obliczanie obwodu figur płaskich, powierzchni i objętości brył. Użycie nawiązań. Liczby ogólne. Wzory matematyczne. Zasadnicze prawa działań na liczbach ogólnych. Podstawowe pojęcie równania. — Propedeutyka geometrii: Objętość graniastosłupa i walea. Symetria osiowa, symetria środkowa. Jednokładność, podobieństwo. Przekrój. — 10 zadań szkolnych. 4 godz. tyg. Tyrankiewicz, w kl. III b Kozłowski.

Fizyka. Kaloryka. Optyka. Nauka o magnetyzmie i elektryczności. (Kurs skrócony wobec przejścia od starego programu do nowego i zmniejszenie w związku z tem liczby godzin z 6 na 4). — 4 godz. tyg. Wołk-Laniewski.

Przyroda. Fizjologia roślin. Morfologia roślin. — Zoologia: ryby, płazy, gady, ptaki, ssaki. — Botanika: Systematyka roślin, określanie roślin przy pomocy przewodnika dla oznaczania roślin. — 3 godz. tyg. Zaleski, w kl. III b Kozłowski.

Rysunki. Rysowano przedmioty z otoczenia z uwzględnieniem zasad perspektywy linijnej, poznanej na

byłach geometrycznych. Kompozycje ornamentalne, przystosowane do zdobnictwa w stylu ludowym. — 2 godz. tyg. — Dołżycki.

Klasa III b.

Gosp. klasy: Wenda.

Jak w kl. III a.

Klasa IV a.

Gosp. klasy: Podgórski.

Religja. Bóg w Trójcy Jedyny. Cześć Boża prywatna i publiczna. Łaska Boska. Sakramenta św. i sakramentalja. — 2 godz. tyg. ks. Roesler.

J. polski. Lektura szkolna i rozbiór szczegółowy: „Hjady“ Homera, „Wiesława“ Brodzińskiego, „Grażyny“ Mickiewicza, „Ogniem i mieczem“ Sienkiewicza. Deklamacje. — Prywatna lektura obowiązkowa „Starej Baśni“ Kraszewskiego. — Gramatyka: Składnia, systematyczne powtarzanie i pogłębianie wiadomości z deklinacji i konjugacji. 10 wypracowań piśmiennych. — 4 godz. tyg. Kotarska, w kl. IV c Dr. Wagner.

J. łaciński. Początki nauki języka łacińskiego według podręcznika Lewickiego. — Gramatyka: deklinacja, konjugacja, przymiotniki, przysłówki, zaimki, liczebniki, czasowniki nieregularne. Wypracowań piśmiennych 2 na miesiąc. — 5 godz. tyg. Pietzonka, w kl. IV b, c Dr. Wagner.

J. francuski. Czytano, przerabiano i opowiadano 20 ustępów prozaicznych z podręcznika Wękowskiego (część III), memorowano 3 poetyckie. — Gramatyka: Podstawowe wiadomości z fleksji i składni. 2 prace piśmienne na miesiąc. — 4 godz. tyg. Zaleska, w kl. IV b, c Ciszewicz.

Historja powszechna. Starożytny Wschód. Grecja i Rzym do cesarstwa. — 3 godz. tyg. Kotarska, w kl. IV c Brückner.

Geografja. Najważniejsze wiadomości geologiczne; Geografja Europy z uwzględnieniem budowy i stosunków gospodarczych krajów europejskich tudzież stosunku ich do Polski. — 2 godz. tyg. Wenda.

Matematyka. Algebra. Liczby naturalne. Działanie stopnia pierwszego. Równania warunkowe. Działanie stopnia drugiego. — Geometria: Punkt, prosta, płaszczyzna. Podstawowe twierdzenia. Własności prostej. Kąt, koło. Trójkąty. Przystawanie trójkątów. Konstrukcje zasadnicze. Kąt zewnętrzny. Klasyfikacja trójkątów. Nierówne elementy w trójkącie. Teoria równoległych. 10 wypracowań piśmiennych. — 4 godz. tyg. Podgórski.

Przyroda. Botanika. Rośliny zarodkowe: mchy, porosty, paprocie, skrzypy, widłaki, grzyby, bakterje. — Zoologia: Pierwotniki, jamochłony, owady, mięczaki, skorupiaki. — 3 godz. tyg. Kozłowski, w kl. IV b, c Zaleski.

Rysunki. Malowanie barwami lokalnymi naczyń, przyrządów stolarskich, muzycznych i t. p. z uwzględnieniem światłocienia. Kompozycje ornamentalne w zastosowaniu do naczyń. — 2 godz. tyg. Dołżycki, w kl. IV b Zacharkiewicz.

Klasa IV b.

Gosp. klasy: Kotarska,

Jak w kl. IV a.

Klasa IV c.

Gosp. klasy: Dr. Wagner.

Jak w kl. IV a.

Klasa V a.

Gosp. klasy: Pietzonka.

Religja. Dzieje kościoła katolickiego od założenia aż do reformacji. — 2 godz. tyg. ks. Roesler.

J. polski. Lektura podstawowa: Odyseja w skróceniu, Zensta, Potop, Pan Tadeusz, Bogu Rodzica, Jan Bielecki. Nadto omawiano w szkole lekturę domową według swobodnego wyboru uczniów. Goethego (Herman i Dorota), Szekspira (Juljusz Cezar, Makbet, Król Lir), Stowackiego (Mindowe, Balladyna, Mazepa, Lilla Weneda), Moliera (Skąpiec), Sofoklesa (Antygona), H. Rzewuskiego (Listopad), Grzymały-Siedleckiego (Samoseki). — 4 godz. tyg. Stopa.

Tematy zadań: 1. Wywiad Telemana w Pylos i Sparcie (szk.) 2. Znaczenie lotnictwa (dom). 3. Dzisiejsza rocznica (29 listopada) (szk.). 4. Zwyczące gwiazdkowe i noworoczne w miejscowości N. (dom.). 5. Król i królowa w „Potopie“ (dom). 6. Opis pól soplewskich i dworu w P. Tadeuszu (szk.). 7. „Ładem domy i narody słyną, z jego upadkiem domy i narody giną“ (A. Mickiewicz) — rozwinąć i objaśnić przykładowi (dom.). 8. Turcy osmańscy w Europie 1354—1453. (szk.). 9. Rozwój postaci tytułowej „Pana Tadeusza“ w toku wydarzeń akcji (dom).

J. łaciński. Caes: De bel. Gall. I, II, VII. Gramatyka: Nauka o przypadkach, acc. e. inf., abl. abs. gerundium, gerundivum. — Co 2 tygodnie zadanie szkolne: tłumaczenie z jez. polskiego na j. łaciński. — 5 godz. tyg. Pietzonka, w V b Załachowski.

J. francuski. Czytanie, opowiadanie ustępów według podręcznika Wękowskiego (część IV); wiersze, gramatyka. Prace piśmienne klasowe (10 na rok). — 4 godz. tyg. Zaleska, w V b Ciszewicz.

Historja średniowieczna — ze szczególnem uwzględnieniem dziejów Polski, uzupełniana odpowiednią lekturą tekstów źródłowych. — 4 godz. tyg. Meciński.

Geografja Rzeczypospolitej Polskiej. Wahanie granic państwa polskiego w przebiegu dziejów. Granice obszaru dziejowego Polski i jego przegląd geograficzny. Obraz geograficzny Rzeczypospolitej Polskiej. Połacy poza granicami kraju. Znaczenie Polski w Europie, wynikające z położenia geograficznego. — 2 godz. tyg. Straszewski, w V b Meciński.

Matematyka. Algebra: Równania stopnia pierwszego z jedną, dwiema i trzema niewiadomymi. Wykres funkcji: $y = ax$, $y = ax + b$. Wyciąganie pierwiastka kwadratowego z liczb. Pojęcie proporcjonalności liczby niewymiernej. Działania na wyrażeniach pierwiastkowych. Geometria: O równoległobokach. Figury symetryczne. Miejsce geometryczne. Trójkąty nierówne. Koło, położenie prostej względem koła i kół względem siebie. O kątach w kole i w łukach. Czworoboki wpisane i opisane. Równoważność wielokątów. Twierdzenie Pitagorasa i jego uogólnienie. Piśmiennych prac szkolnych dziewięć. — 4 godz. tyg. Podgórski.

Przyroda. Somatologia, higjena wszystkich organów człowieka, ciekawsze zagadnienia z biologji. — 2 godz. tyg. Kozłowski.

Rysunki. Anatomja głowy ludzkiej. Szkice głowy według płaskorzeźb. Malowanie naczyń pojedynczo i w grupach. — 2 godz. tyg. Dołżycki.

Klasa V b.

Gosp. klasy: Załachowski.

J. polski. Jak w V a. — 4 godz. tyg. Stopa.

Tematy zadań. 1. Odyseusz opowiada swą podróż i spotkanie z Nauzyką (szk.). 2. Jak w V a. 3. Charakterystyka Odyseusza (szk.). 4. Jak w V a. 5. Postać Stefana Czarnieckiego w „Potopie“ (dom.). 6. Pierwsze wrażenia Tadeusza w Soplicowie i spotkanie z Zosią (szk.). 7. Grzeszność staropolska podług mowy Sędziego (szk.). 9. Pokuta Babinieca i ks. Robaka (dom.).

Zresztą jak w kl. Va.

Klasa VI a.

Gosp. klasy: Stopa.

Religia. Historia Kościoła katolickiego — od reformacji do obecnej doby. — 2 godz. tyg. ks. Roesler, w kl. VI b ks. Kukulka.

J. polski. Literatura Polski niepodległej według programu Min. W. R. i O. P. Przeczytano w całości: „Odprawę posłów greckich“, „Treny“ Kochanowskiego; „Antygonę“ Sofoklesa; „Żeńców“ Szymonowicza; „Cyda“ Kornela; „Pamiętniki Paska“; „Pana Wołodyjowskiego“; Doświadczeńskiego cz. I, „Sarmatyzm“ Zabłockiego; Niemcewicza „Powrót posła“. Charakteryzowano prądy i kierunki literackie: scholastycezm; humanizm, barok, sarmatyzm, oświecenie, pseudoklasycyzm, sentymentalizm. — 4 godz. tyg. Stopa. Tematy zadań: 1. Ideał życia religijnego w legendzie o św. Aleksym (szk.); 2. Klemens Janicki — charakterystyka na podstawie elegji o sobie samym (dom.); 3. Rola jednostki w społeczeństwie (dom.); 4. Przebieg obrad Rady trojańskiej w „Odprawie posłów greckich“ (szk.); 5. Szczęście i nieszczęście w życiu człowieka — wolne naśladowanie dialogu Heleny i Pani Starej w „Odprawie posłów gr.“ (dom.); 6. Pańszczyzna w świetle „Żeńców“ Szymonowicza (szk.); 7. Znaczenie klimatyczne wysokiej wartości ciepła właściwego wody, utajonego ciepła: topnienia lodu i utajonego ciepła parowania wody (dom.); 8. Najważniejsze czynniki postępu w Polsce 18-go wieku (szk.).

J. łaciński. Cicero in Catilinam I, IV; Livius-Ab urbe condita XXI—XXIII. — Ovidius: Philemon et Baucis, Phaëthon, Daedalus et Icarus, Midas, Mors Orphei, Orpheus et Euridica, Cztery wieki ludzkości, Potop, Deukaljon i Pyrra, Ceres i Prozerpina, Niobe, Wieśniacy licyjscy, Épilog; Arjon, Dzień zaduszny, Autobiografia, Ostatnia noc w Rzymie. — Gramatyka: nauka o słowie. Co 3 tygodnie zadanie szkolne: tłumaczenie z jez. polskiego na łaciński lub odwrotnie. — 5 godz. tyg. Pietzonka.

J. francuski. Z literatury francuskiej oraz z kultury i historii przerobiono wieki średnie, wiek XVI i XVII. Przy czytaniu tekstu uzupełniano i pogłębiano wiadomości gramatyczne. Jako prywatną lekturę uczniowie przeczytali jedną dowolnie wybraną z pośród wskazanych im przez nauczyciela powieści francuskiej. Napisano 9 zadań szkolnych, w tej liczbie następujące ćwiczenia stylistyczne. L'histoire de la langue française. — La poésie épique au Moyen-Age. — Le sonnet à Hélène. — Les théories littéraires de la „Pléiade“. Les traits principaux du XVII-e siècle — 4 godz. tyg. Mateczyński.

Historja nowożytna do wybuchu rewolucji francuskiej, ze szczególnem uwzględnieniem dziejów Polski, uzupełniana odpowiednią lekturą tekstów źródłowych. — 5 godz. tyg. Męciński, w kl. VI b Straszewski.

Matematyka. Algebra: Równania drugiego stopnia z jedną i dwiema niewiadomymi. Dyskusja równania kwadratowego. Rozwiązywanie analityczne i graficzne. Równania dwukwadratowe. Równania niewymierne. Postęp arytmetyczny i geometryczny. Uogólnienie pojęcia wykładnika potęgi: wykładnik ułamkowy, zerowy, ujemny. — Geometria: Proporcje odcinków. Równoważność i podobieństwo figur prostokreślnych. Proste i płaszczyzny równoległe. Proste i płaszczyzny prostopadłe. Kąty między prostymi i płaszczyznami. Kąty brytowe i wielościany. Funkcje trygonometryczne kąta ostrego i ich zastosowanie. 9 zadań szkolnych. — 4 godz. tyg. Mazurkiewicz, w VI b Podgórski.

Fizyka. Mierzenie i jednostki. Mechanika punktów i ciał stałych. Hydromechanika. Aeromechanika. Kaloryka. Szczegóły według programu Min. W. R. i O. P. — 4 godz. tyg. Wołk-Laniewski.

Rysunki. Głowa ludzka według rzeźb pełnych. Malowanie i komponowanie martwej przyrody. — 2 godz. tyg. Dożycki.

Klasa VI b.

Gosp. klasy: Wołk-Laniewski.

J. polski. Materiał naukowy jak w VI a, nadto „Pan Geldhab“ Fredry. Tematy zadań: 1. Życie szlachcica na podstawie „Żywota człowieka poczciwego“ Reja (szk.); 2. Uzasadnić i rozwinąć myśl, zawartą w słowach: „Służmy poczciwej sławie, a jako kto może, Niech ku pożytku dobra spólnego pomoże“ (dom.); 3. „Treny“ szczerym i artystycznym wyrazem bólu Kochanowskiego (szk.); 4. Komizm charakterów i kontrast sytuacji w „Panu Geldhabie“ Fredry (dom.); 5. Napięcie i rozwiązanie węzła dramatycznego w „Cydzie“ Kornela (szk.); 6. Obraz szlachcica polskiego według pamiętników Paska (dom.); 7. Długosz i Naruszewicz przedstawicielami historiografii polskiej i swojego wieku (szk.); 8. Znaczenie sportu dla fizycznego i moralnego zdrowia narodu (dom.). — 4 godz. tyg. Dr. Wagner.

J. łaciński. Owidjusz: wyjątki z Przemian i Załów. — Liwjuusz: wyjątki z „Ab urbe condita“. — Cyceo: 1 katylinarka. Gramatyka i zadania jak w VI a. — 5 godz. tyg. Załachowski.

J. francuski. Materiał naukowy jak w VI a. — 4. godz. tyg. Mateczyński.

Tematy zadań: Le conseil de Charlemagne. — La poésie dramatique au Moyen-Age. — Le mal du pays dans le sonnet „Le Sol Natal“. — L'hôtel de Rambouillet. — La victoire de don Rodrigue remportée sur les Maures. — La littérature dramatique du XVII-e siècle.

Zresztą jak w VI a.

Klasa VII a.

Gosp. klasy: Męciński.

Religia. Dogmatyka katolicka: Bóg. Stworzenie świata i ludzi. Grzech pierworodny. Odkupiciel i odkupienie. Łaska i sakramenta św. Kościół. — 2 godz. tyg. ks. Kukulka.

J. polski. Lektura i szczegółowy rozbiór: Felińskiego „Barbary“; Mickiewicza „Dziadów“, „Ustęp“,

„Książ“ i „Pana Tadeusza“; Słowackiego „Kordjana“ i „Anhellego“; Szekspira „Makbeta“. Rozróżnianie głównych kategorii estetycznych. Technika dramatu. Kompozycja wypracowań piśm. — 5 godz. tyg. Brückner. Tematy zadań: 1. Cechy pseudoklasyczne „Barbary“ Felińskiego (szk.). 2. Każdy kochający ojczyznę przyczynia się do ogólnego dobra ludzkości [Brodziński] (dom.). 3. Hasła Filomatów (szk.). 4. a) Potęga pracy zbiorowej. b) Dlaczego zbytek jest wadą? (dom.). 5. Ifea „Konrada Wallenroda“ (szk.). 6. Niezmierna jest moc dobrego poezynania. Przez dobre poezynanie zły świat staje się siedliskiem dobra [Zeromski] (dom.). 7. Antagonizmy mocarstw europejskich w okresie „pokoju zbrojnego“ (szk.). 8. „Dziadów“ cz. III. jako obraz duszy zbiorowej (szk.). 9. Ks. Robak — typ odrodzonego Polaka (dom.).

J. łaciński. Vergilius: Aeneis I—X; Eclogae I, IV. — Cicero: De officiis I—III; Tusculanarum disp. I, V; De senectute; Somnium Scipionis. — Kultura starożytna. — Co trzy tygodnie zadanie szkolne: tłumaczenie tekstu łacińskiego na język polski. — 5 godz. tyg. Pietzonka.

J. francuski. Z literatury francuskiej przerobiono poprzedników romantyzmu, jego cechy i przedstawicieli. W całości czytano Cyda Corneille'a. Pozatem czytano jako lekturę klasową wyjątki z „Jean Christoph'a“. Przy tekście przerabiano wersyfikację oraz powtarzano gramatykę. Lektura domowa uczniów obejmowała jedno z arcydzieł francuskiej poezji dramatycznej do wyboru. — 4 godz. tyg. Matezyński. Tematy zadań: 1. „Le romantisme“. 2. „Le caractère de Don Comès“. 3. Traduction de la défense de Don Diéguo“. 4. „L'action du Cid“. 5. Jean Christophe chez les riches“. 6. „La légende de Roland dans la littérature française“. 7. „La vie humaine et les saisons de l'année“.

Historja powszechna ze szczególnem uwzględnieniem dziejów Polski od wybuchu rewolucji francuskiej do wojny światowej. Przerabiany materiał uzupełniano lekturą odpowiednich tekstów źródłowych, przy czasach najnowszych geografją gospodarczą. — 5 godz. tyg. Męciński, w kl. VII b Straszewski.

Matematyka. Pojęcie granicy i jego zastosowania do ciągów liczbowych zbieżnych i pomiarów pól powierzchni, oraz objętości brył obrotowych. Rozszerzenie pojęcia funkcji trygonometrycznych i badanie ich własności (gonjometria), rozwiązywanie trójkątów ukośnokątnych i zastosowanie trygonometrii do miernictwa. Rzut prostokątny. Piśmiennych prac szkolnych dziewięć. — 4 godz. tyg. Porzyński.

Chemja. Wstęp. Najważniejsze metale i niemetalę w krótkim zarysie. Zasadnicze prawa chemiczne. Teorja atomistyczna z drobinami. Symbole, wzory i równania chemiczne. Teorja elektrolizy. Niektóre ważniejsze związki organiczne. — 4 godz. tyg. w I. półroczu Wólk-Laniewski.

Fizyka. Ruch falowy. Nauka o głosie. Nauka o świetle. — 4 godz. tyg. w II. półroczu Tyrankiewicz.

Rysunki. Głowa ludzka z żywego modelu. — 2 godz. tyg. Dołyżeki, w kl. VII b Zacharkiewicz.

Klasa VII b.

Gosp. klasy: Straszewski.

J. polski. Lektura szkolna. Mickiewicz: „Dziady“ cz. III. „Sonety krymskie“, „Farys“, „Księgi pielgrzymstwa“, „Wykłady o literaturze słowiańskiej“ (wyjątki); Słowacki: „Godzina myśli“, Utwory młodzieńcze (powieści poetyckie), „Kordjan“, „Lilla We-

noda“, „Anhelli“, „W Szwajcarii“, „Beniowski“, „Książ Marek“, „Genezis z ducha“, Ajschylos: „Prometeusz skowany“, Dante: „Boska komedja“ (piekło). — 5 godz. tyg. Dr. Wagner.

Tematy zadań: 1. Polska a Rosja na podstawie III-jej części „Dziadów“ (szk.). 2. „(Godzina myśli“ wyrazem motywów, właściwych młodzieńczej i późniejszej twórczości Słowackiego (dom.). 3. Scharakteryzować osoby „Prologu“ w „Kordjanie“ Słowackiego i wyjaśnić cel ich wystąpienia (szk.). 4. Cechy natury polskiej na podstawie „Lilli Wenedy“ i „Grobu Agamemnona“ (dom.). 5. Piekno obrazów i ich logika w związku z wyrażeniem przez nie myślami w „Ciszy morskiej“ i „Burzy“ Mickiewicza (szk.). 6. Zagadnienie duchowości bohatera w „Prometeuszu skowanym“ Ajschylosa (dom.). 7. Powikłania w intrydze i przeciwieństwo charakterów w „Ślubach panińskich“ Fredry (szk.). 8. Bogactwo a szczęście człowieka (dom.).

J. łaciński. Cicero: „Cato Maior de senectute“, „Laelius de amicitia“, „De officiis“, Vergilius: Aeneis I, II, VI. — Historia filozofji grecko-rzymskiej. Historia literatury rzymskiej przed Chrystusem. — Co trzy tygodnie zadanie szkolne: tłumaczenie tekstu łacińskiego na j. polski. — 5 godz. tyg. Załachowski.

J. francuski. Jak w VII a. — 4 godz. tyg. Matezyński. Zadań szkolnych pisano siedem: 1. „Les précurseurs du romantisme“. 2. „L'action du premier acte de la tragédie: Le Cid“. 3. „Traduction de la première scène du IIIe acte de la tragédie Le Cid“. 4. „Le caractère de don Rodrigue“. 5. „Mes souvenirs d'enfance“. 6. „Le caractère de Jean Christophe d'après l'Aube“. 7. „L'homme est fait pour vivre en société“. Zresztą jak w kl. VII a.

Klasa VIII a.

Gosp. klasy: Brückner.

Religja. Etyka katolicka. — 2 godz. tyg. ks. Kułka.

J. polski. Lektura w szkole i szczegółowa interpretacja: „Balladyn“, „Beniowskiego“ (w wyborze), „Króla Duch“ (I raps.) Słowackiego; „Nieboskiej“, „Trydiona“, „Psalmów“ Krasinśkiego; „Nad głębiami“ Asytyka; „Wesela“ Wyspiańskiego. Lektura domowa i interpretacja w szkole: „Lalki“ Prusa, „Nad Niemnem“ Orzeszkowej, „Ludzi bezdomnych“ Zeromskiego, „Apologii Sokratesa“ Platona. Oświetlanie lektury z punktu widzenia historyczno-literackiego. Rozwój kultury polskiej od r. 1830 do czasów najnowszych. Prócz tego omawiano związek polskiego z językami słowiańskimi i indoeuropejskimi oraz różnicę między językiem warstw wykształconych a dialektem i gwara. — 5 godz. tyg. Brückner.

Tematy zadań: 1. „Księgi Narodu i Pielgrzymstwa“ i „Anhelli“ (szk.). 2. Sztuka a rzemiosło (dom.). 3. Rozważyć powiedzenie Słowackiego o „Panu Tadeuszu“: „...To czas się cofnął i odwrócił lica, by spojrzeć jeszcze raz na piękność w dali, która takimi tężami zachwyca, takim różnym zachodzi obłokiem“ (Beniowski VIII) (szk.). 4. a) Społeczna doniosłość małżeństwa. b) „Rzeczpospolita powinna się opierać na własnych siłach, a nie na oczekiwaniu pomocy i obrony narodów sąsiednich“. (St. Konarski)(dom.). 5. „Wszystko nam dałeś, co dać mógłś, Pamięć — w odniesieniu do chwili bieżącej (szk.). 6. Wszystko prawie zawdzięczamy innym (szk.). 7. Motyw bohaterstwa w literaturze polskiej (dom.).

J. łaciński. Tacitus: Annales I—VI. Horatius: Wybrane ody i epody. Historia literatury rzymskiej.

Życie publiczne i prywatne Rzymian. Niezbędne wiadomości z filozofji i literatury greckiej. Zadania co 4 tygodnie. — 5 godz. tyg. Załachowski.

J. francuski. Z literatury przerobiono w. XIX. Lektura szkoli a: A. de Vigny — „Eloa“, Augier — „Le Gendre de M. Poirier“. Powtarzano gramatykę i wersyfikację. — 4 godz. tyg. Matezyński.

Tematy zadań: 1. Le lyrisme dans le poème de Lamartine „Le lac“. 2. La vie d'Alfred de Musset d'après son poème „Le poète“. 3. L'avare dans la littérature française. 4. Les relations historiques entre la France et la Pologne. 5. L'avenir de l'humanité. 6. Le pêcheur d'Islande.

Historja nowożytna od rewolucji francuskiej do czasów najnowszych. Poza tem powtórzono materiał z klas poprzednich. Geografja Polski ze szczególnem uwzględnieniem stosunków gospodarczych w ich rozwoju dziejowym. Ustrój społeczny i polityczny Rz. P. — 4 godz. tyg. Straszewski.

Matematyka. Geometria analityczna płaszczyzny, pogłębienie i rozszerzenie wiadomości trygonometrycznych i stereometrycznych, własności liczb zespolonych, działania wzorami kanonicznemi liczb zespolonych, równania podziału koła, dwumian Newtona, iloraz różnicowy i różniakowy, maximum i minimum funkcji. — 3 godz. tyg. Porzyński.

Fizyka. Nauka o magnetyźmie i elektryczności; optyka, kosmografja. — 4 godz. tyg. Porzyński.

Propedeutyka filozofji. Psychologia; wzajemny stosunek życia fiz. i psych.; eksperyment w psychologii; główne zjawiska i dyspozycje psychiczne; Logika; pojęcia i sady; stosunek racji do następstwa; dedukcja; indukcja. Lektura: Locke, Jedrzej Śniadecki, Jan Śniadecki, Paulsen, Schopenhauer — wyjątki z dzieł, zawarte w „Głównych kierunkach filozofji“ Ajdukiewicza. — 3 godz. tyg. Brückner.

Rysunki. Geometria wykreślna (do brył). — 1 godz. tyg. Dożycki.

Klasa VIII b.

Gosp. klasy: Porzyński.

J. polski. Jak w VIII a. — 5 godz. tyg. Brückner.

Tematy zadań: 1. Postać Lilli Wenedy i Elsinoi (szk.). 2. Świat chrześcijański w „Lrydlonie“ (dom.). 3. Zalety ustroju parlamentarnego (szk.). O ile „Lalka“ Prusa uzasadnia tezę Asnyka; „Zmarłych pokoleń idealna sfera w żywej ludzkości wiecznie ma siedlisko“? (szk.). 5. Kordjan — Wokulski (dom.). 6. Wszystko prawie zawdzięczamy innym (szk.). 7. a) Stosunki polskolitewskie za Piastów i Jagiellonów. b) Sprawa krzyżacka (szk.).

J. łaciński. Tacitus-Annales I—VI (wyb.). Lektura kursoryczna; pism Liwjuza. Horatius (Ody I—IV, Epody II, Satyry I 1, 6, 9; II 6, Listy I 1, 2). Kultura rzymska. Co 4 tygodnie zadanie szkolne. — 5 godz. tyg. Pietzonka.

J. francuski. Z literatury przerobiono drugą połowę XIX wieku. Zresztą jak w VIII a. — 4 godz. tyg. Matezyński.

Tematy zadań: 1. L'évolution de la poésie lyrique en France. 2. Est-ce bien que nous ne connaissons pas l'avenir? 3. La naissance d'Eloa. 4. La vie d'un homme et le cours d'un fleuve. 5. L'action de Cyrano de Bergerac. 6. Le naturalisme.

Zresztą jak w kl. VIII a.

Przedmioty nadobowiązkowe.

J. niemiecki. Kurs I. (Klasy drugie). Początki języka niemieckiego. Poprawne czytanie i pisanie. Odmiana rzeczownika, przymiotnika i czasownika. Krótkie opowiadanie z zakresu przerobionego materiału. Co tydzień krótkie ćwiczenia, poprawiane w klasie.

Kurs II. (klasy trzecie). Lektura: Hauff „Die Karawane“. Powtórka i rozwinięcie materiału gramatycznego I kursu. Opowiadanie z zakresu lektury. Co tydzień krótkie ćwiczenia, poprawiane w klasie.

Kurs III. (Klasy czwarte). Lektura: Hauff: „Die Karawane“. Rozbiór gramatyczny i logiczny tekstów. Uzupełnienie materiału poprzednich kursów. Ćwiczenia w swobodnem mówieniu. Co tydzień ćwiczenia piśmienne, poprawiane w klasie. — Po 3 godz. tyg. Załachowski.

Język angielski. Klasa III. Wybór z czytanki, wiersze, opowiadania według obrazków. Gramatyka. Deklinacja, tworzenie liczby mnogiej nieprawidłowej; konjugacja czasowników prawidłowych i kilku nieprawidłowych.

Klasa IV. Pytania i odpowiedzi, streszczanie opowiadań. Konjugacja czasowników nieprawidłowych; składnia. — Po 3 godz. tyg. Ciszewicz.

Prace ręczne. Od roku szkolnego 1923/24 wprowadzono do Zakładu według programu Min. W. R. i O. P. naukę robót ręcznych. Z braku odpowiedniej pracowni oraz warsztatów i narzędzi odbywała się nauka robót ręcznych narazie w klasie I i II, i to częściej w klasach, częściej w sali rysunkowej. Z powodu tego ograniczono się do drobnych i lekkich prac, jak: wycinanki na motywach ludowych i naturalistycznych oraz ornamenty z figur geometrycznych z papieru kolorowego. Z tektury wyrabiano pudełka różnych kształtów, teezki, notesy, wreszcie oprawiano bruljony i broszurki. Z chwilą, gdy została urządzona pracownia ślójdowa, t. j. od roku szk. 1926/27, nauka robót ręcznych przybrała poważniejszą formę. Przystąpiono do oprawy książek i do wyrobu pudełek i tezek płótnem oklejanych. Na przyszły rok szkolny nauka robót ręcznych rozszerzy się do klasy III włącznie i obejmować będzie roboty w drzewie.

Celem nauczania robót ręcznych w szkole średniej ma być nie tylko rozwój sprawności ręki, dotyku i wzroku, lecz zwłaszcza kształcenie pewnych właściwości duchowych, a mianowicie: przedewszystkiem wyrabianie umiejętności radzenia sobie i pokonywanie trudności, oraz przyzwyczajanie do dokładności i porządku w pracy; następnie kształcenie poczucia formy i gustu; wreszcie wzbudzenie zamiłowania i szacunku dla pracy fizycznej, jako ważnego czynnika kultury.

Wychowanie fizyczne.

Gimnastyka. Uprawiano gimnastykę na podstawie systemu szwedzkiego z uwzględnieniem metody Bukha. W klasach niższych uprawiano gimnastykę opartą na pierwiastkach zabawowych, mając na celu szczególnie wyrobienie poprawnej postawy i zręczności. W klasach średnich uwzględniano ćwiczenia przygotowujące do różnych sportów a zwłaszcza do lekkiej atletyki. W klasach wyższych za podstawę lekiej brano ćwiczenia lekko-atletyczne, dążąc do wyrobienia zamiłowania do sportu.

Z gier i zabaw uprawiano w klasach niższych kwadrant i palant oraz różne gry ruchowe jak wyścigi piłek, szeregów, sztafety, labirynt i t. p. W klasach średnich i wyższych: palant, piłkę siatkową, koszykową i nożną. Poza tem uprawiano w klasach wyższych lekką atletykę oraz szermierkę na szable i florecy.

Hufiec szkolny istnieje przy zakładzie już od r. 1922 a ćwiczenia cieszą się dużą frekwencją uczniów. Praca odbywa się ściśle według odpowiednich programów. Uczniowie należący do Hufca korzystali corocznie (z wyjątkiem r. 1926) z obozów letnich oraz z kursów

jazdy konnej. W r. 1926/27 do Hufca należy 67 uczniów. Oddział starszych liczy 19, oddział młodszych 48 uczniów. Członkowie oddziału starszych brali udział w kursie jazdy konnej w liczbie 7. Hufiec urządził w r. b. dłuższą całodzienną wycieczkę.

V. Podręczniki na rok szkolny 1927/8.

RELIGJA. Ks. Kalinowski, Wykład wiary katolickiej, cz. I, II, III, na kl. I, II, III. Ks. Baranowski, Służba Boża, na kl. IV. Ks. Archutowski, Historia kościoła kat. na kl. V, VI. Ks. Dr. Sieniatycki, Dogmatyka katolicka, na kl. VII. Etyka katolicka, na kl. VIII.

J. POLSKI. Bogucka i Niewiadomska, Wypisy na kl. I, II, III. Bogucka, Niewiadomska i Warnkówna, Ćwiczenia ortograficzne, od stopnia II—IV, na kl. I, II, III. Chrzanowski i Wojciechowski, Wypisy polskie I, na kl. VI.

J. ŁACIŃSKI. Lewicki, Wstępna nauka j. łac. na kl. IV. Próchnicki, Ćwiczenia łac. (I, II), na kl. V, VI. Samolewicz, Gramatyka łac. na kl. IV—VIII.

J. FRANCUSKI. Szarota, I, II, III livre de français, na kl. II—IV. Dr. Weckowski, Książka francuska (IV) na kl. V. Weckowski i Szarota, La France (I, II), na kl. VI—VIII.

J. NIEMIECKI. Jakóbiec i Leonhard, Książka niemiecka (I, II, III), na kl. II—IV.

J. ANCIELSKI. Knapczakówna, Pocz. jęz. ang. (I, II) na kl. III, IV.

HISTORIA. Gebert i Gebertowa, Opowiadania z dziejów ojczyźnych, na kl. I—III. Gebert i Gebertowa, Historia starożytna, na kl. IV. Nanke, Historia średniowieczna, na kl. V, nowożytna (cz. I) na kl. VI. Zakrzewski, Historia powszechna (t. III), na kl. VII. Lewicki, Zarys dziejów Polski, na kl. V—VIII. Pawłowski, Bystron i Peretiatkowicz, Polska współczesna, na kl. VIII.

GEOGRAFJA. Romer-Palaczkówna, Pogadanki krajoznawcze, na kl. I. Geografja, na kl. II, Radliński, Pięć części świata, na kl. III, Fuchs-Radliński, Geografja Europy, na kl. IV. Sobiński, Geografja Polski, na kl. V.

MATEMATYKA. Sierzputowski, Arytmetyka (II—IV), na kl. I—III. Mihułowicz, Podręcznik arytmetyki, na kl. VII. Łomnicki, Trygonometria, na kl. VII. Łomnicki, Tablice matematyczno-fizyczne, na kl. VII, VIII. Łomnicki, Pocz. geometrii analit. na kl. VIII.

FIZYKA. J. Wojnicz-Sianożęcki, Fizyka (cz. I), na kl. VI. Sporzyński, Fizyka, na kl. VII, VIII.

CHEMJA. Duchowicz-Wisniowski, Wiadomości z chemji i mineralogji, na kl. VII.

PRZYRODA. Dyakowski, Historia naturalna (I, II), na kl. I, II. Zieliński-Ostaszewski, Botanika, na kl. III. Rostafiński, Przewodnik do oznaczania roślin, na kl. III. Dr. Nussbaum-Hilarowicz i Dr. Wisniowski, Wiadomości z zoologii, na kl. III. Dr. Kudelka, Wiadomości z botaniki, na kl. IV. Domaniewski, Podręcznik zoologii, na kl. IV. Dr. Wernic, Zasady anatomji, na kl. V.

PROPEDENTYKA FILOZOFJI. Sośnicki, Logika, na kl. VIII. Titchener, Początki psychologii, na kl. VIII. Ajdukiewicz, Główne kierunki filozofji w wyjątkach z dzieł ich klasycznych przedstawicieli, na kl. VIII.

VI. Opieka lekarska.

Funkcje lekarza szkolnego sprawował Dr. med. Marjan Szeniec od 1. 9. 1922 r. do 31. 12. 1922 r.

Dr. med. Czesław Wiecki od 1. 2. 1923 r. dotychczas.

Lekarz szkolny poświęcał pracy lekarskiej na terenie gimnazjum 15 godzin tygodniowo.

Jego praca szła w trzech kierunkach:

- Dbał on mianowicie o higienę budynku, badał regularnie stan higieniczny poszczególnych pomieszczeń, dawał wskazówki co do prawidłowego ogrzewania, wentylacji i t. p.
- Najważniejszą część zajęć lekarza szkolnego stanowiły badania indywidualne uczniów, które pozwalały lekarzowi poznać z biegiem czasu dokładnie stan zdrowia wszystkich wychowanków i dawać, gdzie było potrzeba, rady pod adresem wychowania domowego, kierować do lekarzy dentyków i t. p.
- Na trzecim planie pracy lekarza szkolnego umieszczono pogadanki higieniczne, których w przeciągu każdego roku szkolnego wygłoszono po 3 dla każdej z 17 klas. W pogadankach tych poruszał lekarz szkolny we wszystkich klasach sprawy wyraźnej higieny szkolnej, higieny czytania, pisania, nauki domowej, a pozatem mówił w klasach niższych szeroko o higienie dnia codziennego, o higienie snu, jedzenia, ubrania i t. p.; w klasach wyższych

natomiast zwracał uwagę na rolę higieny w życiu społecznem, mówił o higienie mieszkań, o kanalizacji, polach irygacyjnych, wodociągach i innych tego rodzaju tematach. Żywy udział brało gimnazjum w propagandzie czy to przeciwalkoholowej, czy przeciwgruźliczej i lekarz szkolny, omawiając w licznych wykładach te bolączki, kładł szczególnie wobec uczniów klas wyższych nacisk na to, ażeby w propagandzie tej uczniowie sami brali w miarę swych wpływów i w skromny sposób udział czynny.

Rokrocznie lekarz szkolny przedstawiał abiturjentom niebezpieczeństwa, jakie czyhają pod względem zdrowotnym na akademika i ma wrażenie, że jego przestrogi odnoszą skutek należyty.

Stan zdrowia uczniów jest naogół dobry, stan odżywiania dobry u $\frac{2}{3}$, średni u $\frac{1}{3}$, zły u kilku tylko chłopców.

W roku 1923 (od 1. XI. do 31. XII.) pracowała w gimnazjum lek. dentyстка p. Marja Thieme, później stanowisko to skasowano, tak że uczniowie zęby leczą poza szkołą, korzystając czy to z porad lekarskich prywatnych, czy instytucji Kas Chorych. Lekarz szkolny w tym kierunku jedynie nalega na leczenie chorych zębów podczas badań indywidualnych. Z pomocy lekarzy dentyków korzysta w ciągu roku szkolnego przeciętnie 100 uczniów.

VII. Zbiory.

Biblioteka nauczycielska. W dniu przejęcia zakładu przez władze polskie liczyła bibliot. naucz. 2502 dzieł. W latach od 1920—1927 zakupiono 675 dzieł.

Biblioteka uczniowska (polska). Do r. 1927 zakupiono lub otrzymano w darze 1446 dzieł polskich. Większość darów pochodzi od uczniów zakładu; instytut wydawniczy „Biblioteka Polska“ ofiarował komplet „Wielkiej Biblioteki“. Poza to złożyli uczniowie w r. 1923 — 8 432 539 mkp., w r. 1924 — 42 436 919 mkp., w r. 1925 — 17,26 zł.

Biblioteka uczniowska (francuska) liczy 201 dzieł. Korzystają z niej uczniowie klas wyższych.

Biblioteka uczniowska (niemiecka) liczy 2675 dzieł.

Zbiory historyczno-geograficzne. Z końcem r. szk. 1926/27 liczył inwentarz 389 pozycji, w tym map historycznych 32, obrazów historycznych 145, map geograficznych 86, obrazów geograficznych 126.

Zbiory fizykalne składają się z następujących działów: mechaniki, hydrostatyki i aerostatyki, akustyki, ciepła, optyki, elektryczności i magnetyzmu, kosmografii. Razem obejmują przyrządów 631. Zbiory powiększyły się w ostatnich latach szkolnych o radjoaparat detektorowy, zbudowany przez uczniów zakładu, o radjoaparat 8-lampkowy (superheterodyna) wraz z akcesorjami i o model, przedstawiający fabrykację lampek radjowych Filipisa.

Zbiory chemiczne. W roku 1920 od władz niemieckich przejęto zbiory, które składają się: I. z przyrządów tablic, naczyń i modeli — 467, II. preparatów organicznych i nieorganicznych 231, III. okazów mineralnych 739. W roku 1920—1927 zakupiono ze składek uczniowskich przedmiotów 199, z dotacji państwowej 55.

Zbiory przyrodnicze posiadają 674 numerów. Z tego 22 numerów przypada na chemikalja i przybory laboratoryjne; 109 numerów na tablice ścienne — reszta numerów inwentarza t. j. 543, są to preparaty zwierząt suche i zakonserwowane w słojach.

Za polskich czasów zbiory przyrodnicze zubożyły się, dzięki ofiarności osób prywatnych, o kilka okazów.

Zbiory rysunkowe. Inwentarz zbiorów rysunkowych obejmuje ogółem 546 modeli gipsowych, drewnianych, żelaznych, szklanych, wypchanych zwierząt i t. p. W roku szkolnym 1926/27 zakupiono 20 nowych okazów.

Zbiory robót ręcznych. Z początkiem roku szk. 1926/27 urządzone pracownię dla robót ręcznych. Sprowadzono 13 warsztatów do obróbki drzewa, t. j. 12 strugnic dwuosobowych i jedną dużą stolarską strugnicę wraz z odpowiednią ilością: strugów, pil różnego rodzaju, do każdego warsztatu, i drobnych narzędzi stolarskich: jak pilniki, dłutka, młotki, kleszcze, śruby i narzędzia miernicze.

Dział słoju kartonowego i introligatorstwa również wyposażono w warsztat do obcinania książek, w prasy i odpowiednią ilość noży, nożyc, katownic żelaznych i linijek. Poza to posiada pracownia jeszcze najniezbędniejsze narzędzia do wyrobu pomocy naukowych.

Zbiory przyborów gimnastycznych i sport. Gimnazjum posiada salę gimnastyczną z nowoczesnym urządzeniem jak trampy i drabinki szwedzkie. Poza to istnieje urządzenie i sprzęty do gimnastyki niemieckiej jako pozostałość po Niemczech. Z przyborów do lekkiej atletyki posiada zakład: dyski, oszczepy, skocznie i kule; do gier i zabaw: komplety do piłki koszykowej, siatkowej i do pałanta. W bieżącym roku szkolnym nabyto 14 drabinek szwedzkich.

VIII. Zrzeszenia uczniowskie.

Kółko literackie uczniów kl. VII i VIII powstało w r. 1922, założone przez ówczesnego ucznia kl. VIII a s. p. Komosińskiego. W r. 1923/4, 1924/5, 1925/6 przewodniczącymi kółka byli: Karczewski, Meżyński, Szymański, Nowiński. Członkowie kółka odbywają raz na tydzień zebrania, poświęcone dyskusjom na tematy historyczno-literackie i inne. W r. 1924 wystawili „Zemstę“, w r. 1925 „Śluby panięskie“. Przedstawienia te były nader udatne i zdobyły dla zakładu sympatje sier. pozaskolnych.

W r. 1926/27 kółko liczyło 28 członków; odbyło 22 zebrań. Na zebraniach wygłoszono 20 referatów (z literatury polskiej 5, z obcej 4, z innych dziedzin 11), powiększyły bibliotekę do 182 tomów (oprawionych). Po odejściu kl. VIII przewodniczącym kółka został uczeń kl. VII b Podoski Andrzej.

Klub wioślarski. Klub wioślarski „Brda“ (dawniej Borussia) założyli Niemcy, którzy od roku 1894 do roku 1919 nim kierowali. Członkami klubu od chwili założenia byli także Polacy, którzy po ustąpieniu Niemców objęli kierownictwo. Oddany Polakom tabor był wprawdzie liczny (6 łodzi), lecz znajdował się w opłakanym stanie. Większość łodzi nie nadawała się wogóle do użytku. Mimo to klub rozwijał się

w szybkim tempie. Już w roku 1920 członkami jego byli wyłącznie Polacy. W tymże roku zmieniono nazwę na K. W. „Brda“. Protektorat spoczywał w rękach pana Kozaneckiego, który opiekował się klubem do roku 1926. Po nim protektorat objął p. Załachowski. O niezwykle pomyślnym i szybkim rozwoju klubu świadczy stale wzrastająca ilość członków. W roku 1920 było ich 18, w roku 1926 — 93; obecnie klub liczy 109 członków. Szybko wzrastająca ilość członków wymagała powiększenia taboru, tem bardziej, że niektóre stare łodzie stawały się coraz mniej użyteczne. To też klub otrzymał z funduszków państwowych w roku 1925 nową łódź, cedrową czwórkę klepkową, a w roku 1927 zakupiono jedynek, na którą złożyli się członkowie klubu.

Także bilans wioślarski K. W. „Brda“ przedstawia się dodatnio. Oto krótki przegląd zaszczytnych wyścigów młodzieży. W letnich wakacjach 1924 r. załoga K. W. „Brda“ (szóstka) pojechała z Gdańska na Hel. Była to pierwsza wycieczka morską polskich wioślarzy. Nawet żadna z załóg gdańskich nie odważyła się na tak brawurową wycieczkę. W jesieni tegoż roku czwórka seniorów, biorąca udział w drugich wewnętrznych regatach, urządzonych staraniem B. T.

W., uzyskała najlepszy czas dnia na przestrzeni 1500 mtr. pod prąd (czas 6,8³/₅). We wrześniu 1925 r. na trzecich wewnętrznych regatach B. T. W. załoga senjorów wygrała pewnie w czasie 5',41". W czerwcu 1926 r. na regatach niemieckich załoga „Brdy“ zdobyła pierwszą nagrodę. W roku 1926 powstałe Zrzeszenie Gimnazjalnych Towarzystw Wioślarskich urządziło pierwsze regaty międzyszkolne. W regatach brały udział następujące towarzystwa wioślarskie: „Wisła“ Bydgoszcz, „Brda“ Bydgoszcz, „Rogoźno“, „Świecie“, „Chełmno“, „Chełmża“, „Tryton“ Grudziądz, „Vambresia“ Wąbrzeźno. Mimo silnej konkurencji K. W. „Brda“ odniósł wspaniałe zwycięstwa, zdobywając dwie pierwsze nagrody. Także na regatach wszechpolskich 8 sierpnia 1926 r., a w kilka dni później w biegu o mistrzostwo miasta Bydgoszczy załoga senjorów zdobyła pierwsze miejsce. Trzy puchary, dwie statuetki (wioślarz), trzy dyplomy oto nagrody, zdobyte przez naszych wioślarzy.

Nakoniec jeszcze słów kilka o wycieczkach wioślarskich, urządzanych przez K. W. „Brda“. Trudno wliczać je wszystkie. Odbywają się one do pobliskich miejscowości, jak do Ciechocinka, Torunia, Ostromecka, Chełmna, Świecia, Grudziądza i t. p. Tradycyjnym

świętem klubu wioślarskiego jest dzień Wniebowstąpienia Pańskiego. W tym dniu wyjeżdżają załogi gremjalnie na Wisłę, aby powitać z nastaniem nowego sezonu królową rzek polskich.

Drużyna harcerska. IV bydłg. druž. harc. założona w r. 1919 przez Wincentego Gordona, jako drużyna rzemieślnicza, przekształciła się w r. 1920 w druž. gimnazjalną. Pierwszym jej drużynowym był dh. Wawrzyniak. W następujących latach kierowali nią Jossé Jerzy, Neymann Jerzy, Szczygielski Henryk, Mackiewicz Władysław, Karnicki Jerzy, Domagała Marjan. Obecnie drużynowym jest dh. Niesiołowski Zdzisław. Od 1922 r. istnieje Koło Przyj. Harc. pod przewodnictwem p. gen. Karnickiego; urządziło ono w r. 1923, 1924 i 1925 obozy letnie dla drużyny. Od r. 1921 drużyna bierze udział w zlotach; w 1924 r. wysłała zastęp reprezentacyjny na zlot międzynarodowy do Kopenhagi; w maju 1925 r. zdobywa na zlocie związkowym mistrzostwo Rzplitej i otrzymuje w nagrodę sztandar Prezydenta. Drużyna posiada bibliotekę i warsztat introligatorski. Od 1926 r. wydaje b. starannie redagowany miesięcznik p. t. „Naszym Szlakiem“.

IX. Statystyka uczniów od roku 1920 — 1927.

Rok szkolny	Ilość oddz.		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Razem
1920/21	10.	1. X. 1920 klasy liczyły uczniów	82	55	33	25	24	17	19	13	268
		W chwili promocji klasy liczyły	92	70	44	28	22	43	42	18	359
		Z tego promowano do klasy następnej	85	56	34	23	18	31	36	15	298
		Pozostawiono na drugi rok	7	14	10	5	4	12	6	3	61
1921/22	16.	1. X. 1921 klasy liczyły uczniów	71	130	87	58	44	48	49	30	527
		W chwili promocji klasy liczyły	76	129	84	57	43	47	46	40	522
		Z tego promowano do klasy następnej	64	95	67	47	32	45	41	37	428
		Pozostawiono na drugi rok	12	34	17	10	11	2	5	3	94
1922/23	17.	1. XI. 1922 klasy liczyły uczniów	91	125	116	77	50	42	48	44	593
		W chwili promocji klasy liczyły	88	114	120	75	44	38	48	43	570
		Z tego promowano do klasy następnej	75	89	90	47	32	33	31	35	432
		Pozostawiono na drugi rok	10	23	29	26	12	5	17	8	130
		Usunięto z końcem roku	3	2	1	2	—	—	—	—	8
1923/24	17.	1. XII. 1923 klasy liczyły uczniów	82	115	129	108	59	36	43	37	609
		W chwili promocji klasy liczyły	76	108	118	103	55	35	39	37	571
		Z tego promowano do klasy następnej	66	88	98	81	46	29	37	31	476
		Pozostawiono na drugi rok	10	20	12	22	9	6	2	6	93
		Usunięto z końcem roku	—	—	2	—	—	—	—	—	2
1924/25	17.	1. XII. 1924 klasy liczyły uczniów	83	89	122	123	84	55	34	43	633
		W chwili promocji klasy liczyły	83	90	117	124	78	52	34	43	619
		Z tego promowano do klasy następnej	78	76	93	82	62	44	29	35	497
		Pozostawiono na drugi rok	5	14	24	42	16	8	5	8	122
1925/26	17.	1. XII. 1925 klasy liczyły uczniów	63	98	115	130	86	63	46	34	635
		W chwili promocji klasy liczyły	65	98	104	120	79	61	41	34	602
		Z tego promowano do klasy następnej	64	83	90	82	51	44	35	30	479
		Pozostawiono na drugi rok	1	14	13	33	26	17	6	4	114
		Usunięto z końcem roku	—	1	1	5	2	—	—	9	
1926/27	17.	1. XII. 1926 klasy liczyły uczniów	61	91	96	125	79	66	44	39	601

Statystyka uczniów w roku 1926/27.

a) Skład klas według wyznania.

L. b.		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Ra- zem
1.	Klasy liczą rz. katol.	61	87	95	121	77	65	44	37	587
2.	„ „ prawosławnych	—	—	—	3	—	—	—	1	4
3.	„ „ ewang.	—	1	1	—	1	1	—	—	4
4.	„ „ starozakonnych	—	3	—	1	1	—	—	1	6
	razem	61	91	96	125	79	66	44	39	601

b) Skład klas według wieku uczniów.

1.	Urodzonych w 1916 roku i później	20	1	—	—	—	—	—	—	21
2.	„ „ 1915 „ „	21	24	—	—	—	—	—	—	45
3.	„ „ 1914 „ „	20	40	37	4	—	—	—	—	101
4.	„ „ 1913 „ „	—	20	32	25	2	—	—	—	79
5.	„ „ 1912 „ „	—	6	23	45	17	3	—	—	94
6.	„ „ 1911 „ „	—	—	4	32	24	7	5	—	72
7.	„ „ 1910 „ „	—	—	—	15	23	20	10	1	69
8.	„ „ 1909 „ „	—	—	—	2	11	22	11	4	50
9.	„ „ 1908 „ „	—	—	—	2	2	12	9	9	34
10.	„ „ 1907 „ „	—	—	—	—	—	1	7	10	18
11.	„ „ 1906 i wcześniej	—	—	—	—	—	1	2	15	18
	razem	61	91	96	125	79	66	44	39	601

c) Skład klas wedł. zamieszkania rodziców.

1.	Klasy liczą miejscowych	52	72	87	99	65	51	34	19	479
2.	„ „ z powiatu	4	9	3	10	6	3	—	1	36
3.	„ „ z okolic dalszych	5	10	6	16	8	12	10	19	86
	razem	61	91	96	125	79	66	44	39	601
	Dojeżdżają koleją etc.	3	10	8	3	3	3	2	2	34

Statystyka uczniów według zajęć rodziców w roku szkolnym 1926/27.

L. b.	Dzieci	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	Ra- zem
1.	Obywateli ziemskich	—	1	3	6	4	1	—	5	20
2.	Włóścian i rolników (drobnych)	4	12	5	10	4	10	1	4	50
3.	Urzędników i ofiejalistów rolnych	—	—	—	1	—	—	—	—	1
4.	Robotników rolnych	—	—	—	1	1	—	—	—	2
5.	Przemysłowców	—	2	6	4	2	4	2	3	23
6.	Rzemieślników	18	20	15	29	16	14	7	1	120
7.	Urzędników fabrycznych i przemysł.	2	3	2	—	—	1	1	2	11
8.	Robotników fabrycznych i przemysłowych	—	2	2	6	—	—	—	—	10
9.	Kupców i przedsiębiorców handlowych	9	12	7	6	10	5	3	3	55
10.	Urzędników handlowych i bankowych	2	1	3	3	5	1	—	4	19
11.	Urzędników poczty, kolei i telegrafu	12	14	11	21	17	3	7	3	88
12.	Służby i robotników poczty, kolei i telegr.	—	1	—	—	1	—	—	—	2
13.	Wojskowych stopni oficerskich	3	—	—	1	2	—	—	1	7
14.	Wojskowych stopni niższych	2	—	4	3	2	—	—	—	11
15.	Zawodów wolnych (inżynier., lek. adwok.)	3	3	3	3	4	6	3	2	27
16.	Profesorów i nauczycieli	—	2	5	5	1	6	4	1	24
17.	Urzędników adm. państwowych	1	13	19	12	6	9	6	4	70
18.	Urzędników komunalnych	1	2	3	4	2	2	5	1	20
19.	Służby z urzędów komunalnych	—	—	1	1	—	—	—	1	3
20.	Właścic. nieruch. miejsk. kapital.	1	—	—	2	1	—	1	1	6
21.	Wyrobników	—	—	—	—	—	—	1	—	1
22.	Innych zawodów	3	3	7	7	1	4	3	3	31
	razem	61	91	96	125	79	66	44	39	601

X. Spis uczniów zakładu, którzy złożyli egzamin dojrzałości od 1 kwietnia 1920 do 30 czerwca 1926.

W roku 1920.

1. Rubenau Edward
2. Lewandowski Józef

W roku 1921.

3. Bogusz Józef
4. Bross Alfons
5. Brzuszkiewicz Kazimierz
6. Josse Jerzy
7. Kiedrowski Aleksander
8. Klewicz Albin
9. Leńczewski-Samotyja Stanisł.
10. Klewicz Kazimierz
11. Piotrowicz Jan
12. Rutkiewicz Józef
13. Sowiński Edmund
14. Stabrowski Mieczysław
15. Targoński Antoni
16. Krejwiśówna Marja
17. Targońska Marja

W roku 1922.

18. Arnholz Artur
19. Czajkowski Ignacy
20. Górnikiewicz Zygmunt
21. Groblewski Jan
22. Janiak Antoni
23. Kosiński Idzi
24. Klewicz Tadeusz
25. Leńczewski-Samotyja Kazim.
26. Mieczkowski Leszek
27. Milchert Henryk
28. Goncezewicz Roman
29. Burdzińska Helena
30. Czachurska Olechma
31. Duchowiczówna Helena
32. Hoyerówna Zofja
33. Wolkman-Jasińska Halina
34. Skopynianka Zofja
35. Zielińska Wanda
36. Czyściecki Mikołaj
37. Dubrawski Eligjusz, Jordan
38. Kawczyński Roman
39. Kretowicz Józef
40. Neymann Jerzy
41. Pałędzki Bogdan
42. Poradowski Stefan
43. Poradowski Roman
44. Rządźkowski Jan
45. Siuchmiński Leon, Marjan
46. Szcześny Edmund
47. Szpacenkopf Jakób
48. Tykociński Adolf
49. Wawrzyniak Henryk
50. Wiśniewski Wiktor
51. Wychowski Jerzy
52. Zachorski Edward
53. Kaczkowska Marja

W roku 1923.

54. Babski Bronisław
55. Chojecki Feliks
56. Cygański Wiesław Janusz
57. Działlik Mieczysław
58. Komosiński Marjan
59. Laskowski Henryk
60. Lazarowicz Stanisław, Lucjan
61. Malec Bolesław
62. Marjański Józef
63. Nasiadek Władysław
64. Olkuszewski Bolesław
65. Zdziechowski Kazimierz
66. Żeromski Mieczysław, Konrad
67. Lerclówna Anna, Filipina
68. Osuchowska Zofja, Stefanja, Janina
69. Reichówna Eleonora
70. Rojewska Helena, Marja, Wikt.
71. Trajtlerówna Izabela, Melanja, Ewelina
72. Wincentowiczówna Gabryela, Joanna, Marja, Anna
73. Kamiński Leon
74. Graber Ludwik
75. Karwowski Zygmunt
76. Kolosa Marcell
77. Kreutzinger Feliks
78. Królikowski Bolesław
79. Markowicz Władysław
80. Morzycki Jerzy
81. Nagel Bronisław, Leon, Paweł
82. Neyman Kazimierz
83. Oldziejewski Jan
84. Rosner Gustaw, Adolf
85. Strużyna Tadeusz
86. Tabeau Jan
87. Trembiński Władysław
88. Żurawicz Aleksander

W roku 1924.

89. Jaroszyński Stanisław
90. Szczygielski Henryk
91. Berezowski Władysł., Henryk
92. Borowski Kazimierz, Julian
93. Burdziński Bronisław
94. Bursztyn Dawid, Hersz
95. Czajkowski Franciszek, Stanisł.
96. Mysza-Chołoniewski Mieczysł.
97. Chojecki Stanisław
98. Cygański Stanisław, Mirosław
99. Czarniecki Władysław
100. Gallert Alfred, Waldemar
101. Gutentag-Gutyński Antoni, Edward
102. Hałasiniński Stefan
103. Kakoszke Alfred
104. Karczewski Mieczysł., Danjan
105. Karmicki Jerzy
106. Kmiec Franciszek

107. Kozakowski Walery
108. Lipień Stanisław
109. Mańkowski Tadeusz, Stanisław
110. Moszewski Stanisław, Andrzej
111. Nowakowski Bolesław
112. Nowicki Tadeusz
113. Oleszkiewicz Erazm
114. Peczyński Władysław
115. Puljan Stanisław
116. Pacula Zygmunt
117. Siuchmiński Marjan, Wiktor
118. Waga Tadeusz, Aleksander
119. Zabłocki Tadeusz

W roku 1925.

120. Adamowicz Eugenjusz
121. Borysów Witold, Wiktor
122. Bręczewski Leon, Franciszek
123. Dobrowolski Aleksander
124. Filipiak Sylwester, Szczepan
125. Grabski Lucjan, Stanisław, Józef, Marjan
126. Jardel Bronisław
127. Iwanicki Adam
128. Malinowski Feliks, Mieczysław
129. Malinowski Stanisław, Wojc.
130. Mężyński Kazimierz, Jan
131. Mieczkowski Bogdan, Leopold
132. Pałędzki Alfred, Remigjusz, Franciszek
133. Piasecki Zygmunt
134. Preuss Marjusz, Wojciech, Józef
135. Strażyce Stanisław
136. Stencel Henryk, Wincenty
137. Talecki Jan
138. Tucholski Bolesław, Włodzim.
139. Zagrodzki Henryk, Stanisław
140. Zakrzewski Bogdan
141. Zieliński Edward, Mieczysław
142. Karaś Stanisław
143. Kowalkowski Witold, Józef
144. Maksymowicz Eugenjusz
145. Mrozowski Jan, Feliks
146. Rubenau Jan
147. Rzepecki Ludwik, Roman, Mieczysław
148. Siuchmiński Antoni, Marjan
149. Szarecki Stefan, Stanisław
150. Stankiewicz Paweł
151. Weber Leon
152. Wood Karol, Stefan
153. Wołk-Laniewski Jerzy
154. Zaleski Stanisław

W roku 1926.

155. Andracki Stanisław
156. Bielawski Wacław, Kazimierz
157. Burzyński Ludwik
158. Domagała Antoni, Marjan

159. Dowbór Bernard	167. Kurczyński Jerzy, Zenon	175. Nowicki Brunon, Zygfryd
160. Gajewski Rafał, Stanisław, Marjan	168. Kurkowski Leon, Paweł	176. Nowicki Marjan
161. Gaszyński Leszek, Michał, Ma- rjan, Stefan, Norbert	169. Leciejewski Stefan	177. Obniski Marjan
162. Jachecki Józef, Kazimierz	170. Wołk-Łaniewski Jerzy, Kazi- mierz, Roch	178. Obuchowicz Zbigniew, Paweł
163. Jakubowski Romuald	171. Majerowicz Tadeusz	179. Papka Alfons
164. Jewasiński Aleksander, Józef	172. Meznicki Witold, Marjan, Sta- nisław	180. Pawiński Wacław
165. Kazmierczak Florjan, Hubert	173. Nawrowski Erazm	181. Samoliński Alfred, Henryk
166. Kretowicz Mieczysław	174. Nowak Wojciech, Adam	182. Szymański Tadeusz
		183. Śmierczalski Kazimierz
		184. Wojnowski Andrzej

Spis uczniów zakładu, którzy złożyli egzamin dojrzałości w terminie wiosennym 1927 r.

L. b.	Nazwisko i imię	Data urodzenia	Miejscowość	Wy- zna- nie	Naro- do- wość	Był uczniem zakł. przez		Data egz. dojrzał. i świad.
						ilość lat	z tego w kl. VIII lat	
185	Arciszewski Mikołaj	4. II. 1908	Helsingfors	pruś.	pol.	4	1	20. V. 1927
186	Dettlaff Kazimierz	13. IV. 1907	Bydgoszcz	rz. k.	pol.	5	1	20. V. 1927
187	Górny Witold	4. XI. 1907	Nakło p. Wyrzysk	rz. k.	pol.	3	1	20. V. 1927
188	Horoeh Tadeusz, Hubert, Filip, Marjan	16. VI. 1910	Toruń-Pomorze	rz. k.	pol.	3	1	20. V. 1927
189	Kasprzycki Kazimierz . . .	7. I. 1905	Fulda - Niemcy	rz. k.	pol.	5	3	20. V. 1927
190	Klicki Bogdan, Janusz . . .	20. III. 1908	Strękowo-Góra Białyst.	rz. k.	pol.	2	1	20. V. 1927
191	Mierzejewski Stanisław . . .	9. XI. 1903	Gucin - Białyst.	rz. k.	pol.	5	1	20. V. 1927
192	Miętek Czesław	14. XI. 1906	Wieliszew - Warszawa	rz. k.	pol.	4	1	21. V. 1927
193	Nowiński Adam	21. IX. 1908	Kijów - Rosja	rz. k.	pol.	7	1	21. V. 1927
194	Pasiński Bruno, Edmund . .	24. XII. 1905	Bydgoszcz	rz. k.	pol.	7	2	21. V. 1927
195	Pszczołkowski Brunon, Jan	2. II. 1907	Bydgoszcz	rz. k.	pol.	7	1	21. V. 1927
196	Sawicki Tadeusz, Aleksan.	17. V. 1909	Żółkiew - Lwów	rz. k.	pol.	2	1	21. V. 1927
197	Schiffman Jakób, Józef, Eugenjusz	26. XII. 1907	Lwów	moż.	pol.	5	1	21. V. 1927
198	Stawiński Marjan	30. VII. 1905	Brodnica - Pomorze	rz. k.	pol.	1	1	21. V. 1927
199	Tabaczyński Jerzy, Makary	3. VII. 1908	Redecz Wielki - Warsz.	rz. k.	pol.	6	1	21. V. 1927
200	Tokarski Florjan, Jan	9. XII. 1907	Chełmża - Pomorze	rz. k.	pol.	7	1	21. V. 1927
201	Wilezyński Henryk, Juljan	7. I. 1909	Pułtusk - Warszawa	rz. k.	pol.	6	1	21. V. 1927
202	Binkiewicz Edward	6. V. 1908	Strelna - Rosja	rz. k.	pol.	7	1	23. V. 1927
203	Dastyeh Jerzy, Paweł	29. VI. 1907	Drzyceim - Pomorze	rz. k.	pol.	2	1	23. V. 1927
204	Kretowicz Michał	22. VI. 1908	Holenderna - Nowogród	rz. k.	pol.	6	1	23. V. 1927
205	Jurek Kazimierz	22. XI. 1902	Żędowo - Poznań	rz. k.	pol.	2	1	23. V. 1927
206	Langkau Bernard	7. XI. 1907	Gady	rz. k.	pol.	3	1	23. V. 1927
207	Lubański Henryk	4. III. 1907	Breginy - Warszawa	rz. k.	pol.	6	1	23. V. 1927
208	Mikołajewski Jan	27. XII. 1906	Braclaw - Rosja	rz. k.	pol.	4	1	23. V. 1927
209	Milchert Józef	26. V. 1907	Bydgoszcz	rz. k.	pol.	5	1	23. V. 1927
210	Górski Kazimierz Ignacy	5. III. 1906	Modliszewek - Poznań	rz. k.	pol.	3	1	23. V. 1927
211	Nowicki Bohdan	29. VIII. 1908	Teklipol - Nowogród	rz. k.	pol.	6	1	24. V. 1927
212	Pałędzki Lucjan Francisz.	29. I. 1909	Gniezno	rz. k.	pol.	7	1	24. V. 1927
213	Ponicecki Alfons	1. VIII. 1906	Poznań	rz. k.	pol.	3	1	24. V. 1927
214	Rybiański Zbigniew Grzeg.	1. IV. 1909	Sokal - Lwów	rz. k.	pol.	3	1	24. V. 1927
215	Sikorski Witold Paweł	8. XI. 1906	Leśno - Pomorze	rz. k.	pol.	7	2	24. V. 1927
216	Stolzmann Leonard	19. X. 1905	Cossebaude - Niemcy	rz. k.	pol.	3	1	24. V. 1927
217	Thierling Maksym, Feliks . .	28. IX. 1908	Czerlejno pod Kostrzyn.	rz. k.	pol.	4	1	24. V. 1927

Spis eksternistów, którzy złożyli egzamin dojrzałości w P. G. H. w latach od 1920 do 1927.

W roku 1920.			
1. Ryłski Jan	14. Graebe Horst	31. Erxleben Hans, Fryc	
W roku 1921.			
2. Zawitaj Jarosław	15. Meissner Gerhard	32. Erxleben Heinz, Fryderyk, Karol	
W roku 1922.			
3. Małaszewski Jan	16. Dietrich Botho, Arno, Jan	33. Hege Liselotte	
4. Miłkowska Marja	17. Gohs Erwin	34. Meister Werner, Jan	
5. Olechowski Aleksander	18. Kiphard Helmut	W roku 1927.	
6. Starkówna Prakseda	19. Schmidt Helmut	35. Bromowicz Zbigniew	
W roku 1923.			
7. Behrendt Feliks	20. Falkenthal Horst	36. Domański Julian	
8. Korthals Eugen	21. Reischauer Fryderyk, Karol	37. Lekkówna Marja	
9. Schoen Rudolf	22. Milbradt Udo	38. Szczeniowski Ignacy	
10. Stübner Otto	23. Siegert Klaus	39. v. Beyme Fritz Jürgen	
11. Schlunn Jan	24. Brunk Franciszek, Rudolf	40. Bölter Karol	
12. Stoll Gerhard	25. Weckmüller Artur, Samuel	41. Eekert Heinz	
13. Diethelm Ulyrk	26. Latte Hans	42. Pasig Reinhard	
	27. Hübschmann Günter, Gerhard	43. Scheerschmidt Norbert	
	28. Becker Józef	44. v. Dąbski Rut	
	29. Brunk Zygfryd	45. Hayn Małgorzata	
	30. Dingerdissen Kurt, Henryk, Albrecht	46. Krüger Ewa	
		47. Wehrhan Jadwiga	
		48. Wolff Joanna	

XI. Imienny spis uczniów.

Rok szkolny 1926/7.

I a.		
1. Bałaban	7. Domachowski	12. Gozimirski
2. Borys	8. Drzazga	13. Grzeziński
3. Bruski	9. Gajewski	14. Jagodziński
4. Czarkowski	10. Grządka	15. Jabłoński
5. Derżko	11. Janczur	16. Knera
6. Dominowski	12. Kalwas	17. Kowalewski Zyg.
7. Drejer	13. Kamiński	18. Kowalewski Wal.
8. Glesner	14. Kawka	19. Kwasigroch
9. Grysz	15. Kodrzycki	20. Lewandowski
10. Jarzębski	16. Kolanowski	21. Madaliński
11. Kostkowski	17. Koerber	22. Mazur
12. Krakowski	18. Kręcki	23. Meżydło
13. Kwiatkowski	19. Lubański	24. Mili
14. Lakner	20. Orcholski	25. Owocki
15. Leśkiewicz	21. Płoszyński	26. Owedyk
16. Leczyk	22. Pokorowski	27. Rose
17. Mederski	23. Popiołek	28. Rózdzyński
18. Mossakowski	24. Ronowicz	29. Rychlewski
19. Nowicki	25. Rubczyński	30. Stawiński
20. Pochowski	26. Stachowiak	31. Stojaczyk
21. Poczekaj	27. Stopowski	32. Styrbicki
22. Ślusarek	28. Strzemeski	33. Szymański
23. Szczypiorski	29. Wyrwicki	34. Tatariewicz
24. Szuwalski	30. Wilezyński	35. Paździerski
25. Walotka	31. Filipiak	36. Poczekaj
26. Wojciechowski		37. Umiński
27. Zielko	II a.	38. Wawrowski Ad.
28. Zwierzehowski	1. Arndt	39. Wawrowski Janusz
29. Sosnowski	2. Bortkiewicz	40. Wulert
	3. Błaszak	41. Zippel
	4. Buśkiewicz	42. Lenkiewicz
	5. Centkowski	43. Dąbrowski
	6. Cichoeki	II b.
	7. Cichowlas	1. Berendtt
	8. Czerniecki	2. Borysiak
	9. Daroń	3. Brudnicki
	10. Faferek	4. Dorsz
	11. Gawłowski	5. Dulla
		6. Duszyński
		7. Grams
		8. Glazer
		9. Gutekunst
		10. Hoppe
		11. Karamucki
		12. Kartowski
		13. Kolańczyk E.
		14. Kolańczyk K.
		15. Kopaniak Aleks.
		16. Kopaniak Jan
		17. Kościelski
		18. Kosicki
		19. Kołodziej
		20. Kozłowski
		21. Kroskowski
		22. Kuminek
		23. Lipezyński
		24. Lustyk
		25. Majchrzak
		26. Ronowicz
		27. Rubiński
		28. Samół
		29. Szeżeśniak
		30. Siemierzys
		31. Śmigiełski K.
		32. Śniady
		33. Śmigiełski Witold
		34. Stefaniak
		35. Schulz
		36. Turecki
		37. Wierzba
		38. Wisniewski
		39. Wodecki
		40. Wojtanowski
		41. Zembik
		42. Raniszewski
		43. Grdusiak

III a.

1. Bloch
2. Czyweżyński
3. Fleszar
4. Gbioreczyk
5. Gielerak
6. Gniatezyk
7. Grzeleczak
8. Gummner
9. Iwiński
10. Jabeżyński
11. Jakubowski
12. Jaranowski
13. Jeszke
14. Kaczmarek
15. Koczorowski
16. Kolańczyk
17. Kosmowski
18. Kiedrzyński
19. Krasieński
20. Laskowski
21. Madej
22. Mamet
23. Manz
24. Manke
25. Maciejewski
26. Michalski
27. Mierzejewski
28. Magnus
29. Matylis
30. Popkowski
31. Poleyn
32. Pezala
33. Pudłowski
34. Rogoziński
35. Rost
36. Świtalski
37. Szańkowski
38. Szuwalski
39. Trojański
40. Warszawski
41. Wendziłowicz
42. Wojcikiewicz
43. Woźniowski
44. Żurawicz

III b.

1. Alwin
2. Auch
3. Biehniewicz
4. Czerwiński
5. Dakowski
6. Dolega
7. Dudek
8. Filipiak
9. Fischer
10. Fitzermann
11. Gackowski
12. Grzelachowski
13. Jakubowski
14. Jankowski
15. Jączkowski
16. Kancelerzewski
17. Kamiński
18. Kasprzak
19. Kaszubowski
20. Kiciński
21. Klodziński

22. Kocerka
23. Kocon
24. Koniuszewski
25. Kościński
26. Kowalkowski
27. Kurnatowski
28. Kwiatkowski
29. Lōwi
30. Miklaszewski
31. Mili
32. Pakulski
33. Płoszyński
34. Podliński
35. Putz
36. Przybylski
37. Pytlewski
38. Romanowski
39. Rubkiewicz
40. Rux
41. Schneider
42. Skalski
43. Świtalski
44. Szonert
45. Wiese
46. Wojciechowski
47. Wymysłowski

IV a.

1. Broeckere
2. Czarniecki
3. Dorr
4. Ewald
5. Filar
6. Filipiak
7. Gaworzewski
8. Grodzki
9. Gruse
10. Hareża
11. Jagodziński
12. Kapkowski
13. Kosiak
14. Kryszak
15. Kurnikowski
16. Kwiatkowski M.
17. Kwiatkowski S.
18. Majerowicz
19. Majewski
20. Malchrowicz
21. Markiewicz
22. Mielnik
23. Murawski
24. Nowicki
25. Olszewski
26. Palimaka
27. Prądzynski
28. Przybylski
29. Rorott
30. Skuratowicz
31. Stojak Z.
32. Stojak D.
33. Trojański
34. Zięcik
35. Żarczyński
36. Mazurkiewicz
37. Formański
38. Śledziński

IV b.

1. Adamezewski
2. Bagiński
3. Biskupski
4. Bukolt
5. Brzeziński
6. Chełmniak
7. Chmielecki
8. Czerniak
9. Gill
10. Górzyński
11. Janiszewski
12. Jasiewicz
13. Kancelerzewski
14. Konieczka
15. Koczorowski
16. Kudlicki
17. Kudliński
18. Kuich
19. Kukliński
20. Langer
21. Majewski
22. Małaj
23. Mamet
24. Mocny
25. Musiał
26. Nowak
27. Pieniążek
28. Porzych
29. Pułjan
30. Radowski
31. Rybojad
32. Rygiel
33. Stojaczyk
34. Strzyżewski
35. Strus
36. Szware
37. Timler
38. Wesołowski
39. Zdeb
40. Zosel
41. Ziółkowski
42. Zytowicz
43. Kiciński
44. Kowalski

IV c.

1. Bagiński
2. Bąk
3. Czechowski
4. Dąbbski
5. Erdmann
6. Gostański
7. Grajewski
8. Gontarski
9. Guzik
10. Grzeziński
11. Jełowicki
12. Kurnatowski
13. Kawa
14. Kuminiek
15. Kutta
16. Kaczmarek
17. Kruzewski
18. Malczewski
19. Metler
20. Papis Z.
21. Papis E.

22. Potocki
23. Popkowski
24. Rogalski
25. Raczkowski
26. Rigall
27. Rubiński
28. Ruzkiewicz
29. Sawiak
30. Szamocki
31. Siemaszko
32. Szałkowski
33. Skurzewski
34. Sznale
35. Szrajda
36. Siuicki
37. Wagner
38. Wojnarowski
39. Ziętak
40. Ziętek
41. Żurowski

V a.

1. Adler
2. Barlik
3. Błaszak
4. Błaszkiwicz
5. Brzozowski
6. Cielaszyk
7. Czernyszewicz
8. Dziedzicki
9. Gummner
10. Jaranowski
11. Jarzembki
12. Kardaś
13. Kasprowicz
14. Kaube
15. Kopeć
16. Kopka
17. Kotulecki
18. Kozak
19. Koziorzemski
20. Kretowicz
21. Kulczak
22. Lechowski
23. Łuczyk
24. Neunan
25. Patka
26. Poczekaj
27. Puziak
28. Ratajczak
29. Stankiewicz
30. Stukowski
31. Szukalski
32. Tychoniewicz
33. Wicherek A.
34. Wicherek E.
35. Wienke
36. Wojciechowski
37. Wojtynowski
38. Zientek
39. Żołądkiewicz

V b.

1. Barciński
2. Biel
3. Dąbrowski
4. Dąbbski
5. Duszyński

6. Faustyniak
7. Fluder
8. Goncerzewicz
9. Hanusiak
10. Hęciak
11. Jędrzejewski
12. Kacznarek
13. Kaźmierczak
14. Kępiński
15. Kinder
16. Kolańczyk
17. Kudelski
18. Lipezyński
19. Lisiecki
20. Malec
21. Milchert
22. Mossakowski
23. Łuczkowski
24. Orliński
25. Pałubicki
26. Pezała
27. Rux
28. Rybka
29. Salling
30. Schmidt
31. Szpakowski
32. Szwacki
33. Strus
34. Szukalski
35. Turolski
36. Zbychorski
37. Januszkiewicz
38. Zielński

VI a.

1. Bociek
2. Bonin
3. Cegielski
4. Czarnecki
5. Dębowski
6. Drzyeński
7. Dynarkowski
8. Fajtanowski
9. Filipiak
10. Groblewski
11. Iwanicki
12. Kardaś
13. Kaszubowski

14. Krawczak
15. Kryska
16. Langner
17. Łepok
18. Machnicki
19. Okoński
20. Pasterski
21. Piotrowski
22. Raszeja
23. Schmidt
24. Skalski
25. Staszewicz
26. Sucharski
27. Tomczyk
28. Turecki
29. Wojciechowski
30. Ziółkowski
31. Żołądkiwicz
32. Brzeski
33. Dudzik

VI b.

1. Arendt
2. Bylczyński
3. Charzyński
4. Chorzewski
5. Ciesielski
6. Erdmann
7. Ferenc
8. Gaworzewski
9. Gładun
10. Gürsching
11. Gródecki
12. Hübscher
13. Jakubowski
14. Kietliński
15. Kolanowski
16. Krajewski
17. Kucal
18. Łaniewski
19. Markowicz
20. Morawski
21. Murawski
22. Nieć
23. Olechowski
24. Pałyga
25. Piotrowski
26. Podgórski

27. Rekowski
28. Rojewski
29. Rządowski
30. Staszewski
31. Tomalak
32. Timler
33. Zareba
34. Ziółkowski

VII a.

1. Bartnicki
2. Borna
3. Burzyński
4. Chmarzyński
5. Dulla
6. Faferek
7. Filipiak
8. Grębecki
9. Grzechowiak
10. Kapkowski
11. Koszucki
12. Kuminek
13. Lange
14. Leśny
15. Niesiołowski
16. Piasecki
17. Piniarski
18. Poćwiardowski
19. Weber
20. Wolfram
21. Wyrwicz
22. Zielński

VII b.

1. Dodacki A.
2. Dodacki J.
3. Duda
4. Gaca
5. Góralewski
6. Guzik
7. Karoleczak
8. Kleineder
9. Klimesz
10. Krajezycki
11. Krasiński
12. Nowiński
13. Podoski
14. Pułjan

15. Rabsztein
16. Safjanowicz
17. Święciecki
18. Szpakowski
19. Terlecki
20. Thews
21. Wiśniewski

VIII a.

1. Arciszewski
2. Dettlaff
3. Górny
4. Grabski
5. Horoch
6. Kasprzycki
7. Klicki
8. Koniuszewski
9. Mierzejewski
10. Miętek
11. Nowiński
12. Pasiński
13. Pszczółkowski
14. Sawicki
15. Schiffmann
16. Stawiński
17. Tabaczyński
18. Tokarski
19. Wilezyński

VIII b.

1. Binkiewicz
2. Dastyeh
3. Górski
4. Jurek
5. Kolanowski
6. Kretowicz
7. Langkau
8. Lubański
9. Mikołajewski Fel.
10. Mikołajewski Jan
11. Milchert
12. Nowicki
13. Pałędzki
14. Poniecki
15. Rybiański
16. Schneider
17. Sikorski
18. Stolzmann
19. Thierling

Ogłoszenia.

Warunki przyjęcia uczniów do zakładu.

1. Uczniów, zamierzających zapisać się do klasy I, obowiązują tymczasowy regulamin K. O. Sz. Poz.:

§ 1. Kandydaci do klasy pierwszej gimnazjum państwowego oraz prywatnego z prawami gimnazjum państwowego są przyjmowani na podstawie egzaminu wstępnego z religii, języka polskiego i rachunków z geometrią.

§ 2. Rodzice, pragnący oddać dziecko do gimnazjum, składają w kancelarii szkolnej w terminie wskazanym przez Dyrektora:

- a) zgłoszenie ustne lub piśmienne,
- b) metrykę kandydata,
- c) świadectwo powtórnego szczepienia ospy,
- d) ostatnie świadectwo szkolne,

W podaniu winno być zaznaczone, czy kandydat uczęszczał do szkoły i czy nie zdawał już gdzieś egzaminu wstępnego do klasy pierwszej gimnazjalnej.

Wskazanie danych niezgodnych z rzeczywistością, może spowodować niedopuszczenie do egzaminu wstępnego lub unieważnienie zdanego egzaminu.

Granice wieku przepisane dla kandydatów do egzaminu wstępnego obejmuje 9 i 1/2 do 12-tu lat, ukończonych w dniu 30 czerwca danego roku. W wypadkach wyjątkowych rozstrzyga Kuratorjum.

§ 3. Egzamin wstępny do klasy pierwszej składa się z części piśmiennej i ustnej. Egzamin piśmiennej i ustny kandydat zdaje z języka polskiego i rachunków z geometrią, ustny z religii.

§ 4. Kandydat, który otrzymał z religii, języka polskiego i rachunków z geometrią notę dostateczną, zdał egzamin do klasy pierwszej.

§ 5. Kandydaci, którzy nie zdali egzaminu wstępnego, mogą go zdawać powtórnie, nie wcześniej jednak, niż po upływie roku.

§ 6. Jeżeli do egzaminu wstępnego do klasy pierwszej zgłasza się liczba kandydatów, przewyższająca liczbę miejsc wolnych, to do egzaminu muszą być dopuszczeni wszyscy kandydaci, posiadający przepisane warunki.

§ 7. Jeżeli egzamin zdało więcej kandydatów, niż jest miejsc wolnych w klasie pierwszej, to wybór z pośród tych, którzy zdali, należy przeprowadzić w myśl okólnika Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 9 maja 1922 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 19. poz. 203).

§ 8. Kandydatom, którzy zdali egzamin, a nie zostali przyjęci dla braku miejsca, szkoła winna wydać odpowiednio zaświadczenie, że kandydat zdał egzamin wstępny.

Zaświadczenie takie jest wystarczające do przyjęcia kandydata w tym samym terminie w innym zakładzie.

2. Uczniowie, pragnący zapisać się do klasy drugiej i wyższej na podstawie egzaminu wstępnego, winni wykazać taki wiek życia, jakiby mieli, uczęszczając do szkoły średniej od klasy I. bez przerwy, i zastosować się do § 2. wyżej wymienionego regulaminu. Ponadto winni złożyć świadectwo moralności ci uczniowie, którzy przekroczyli 14 rok życia i do żadnej szkoły nie uczęszczali.

Przyjmowanie nowych uczniów do kl. VIII. może nastąpić jedynie za każdorazowym zezwoleniem Kuratorjum, opartem na dokładnej ocenie okoliczności.

PROGRAM

wymagań przy egzaminie wstępnym do klasy I-szej gimnazjalnej.

Religia rzymsko-katolicka.

Krótki katechizm z najważniejszymi wiadomościami z historii Starego i Nowego Testamentu w zakresie przygotowania się do Sakramentu Pokuty i Komunii św.

Inne wyznania.

Do czasu wydania ostatecznych norm należy kierować się obowiązującymi dotychczas w danym Okręgu Szkolnym przepisami względnie ustalonymi zwyczajami.

Język polski.

Umiejętność dość płynnego czytania utworów, pisanych łatwym językiem, przystosowanym do wieku uczniów i pozbawionym zbyt długich i skomplikowanych fonetycznie wyrazów.

Umiejętność napisania krótkiego dyktanda z ustępu, nie nastęrczającego większych trudności stylistycznych i ortograficznych.

W związku z czytaniem i omówieniem wyróżnianie podstawowych części mowy (rzeczowników, przymiotników, czasowników), wyróżnianie w zdaniach prostych głównych członów (podmiotu i orzeczenia).

Rachunki i geometria.

1. Tworzenie, czytanie i pisanie liczb w zakresie tysiąca.
2. Cztery działania w zakresie 1000 przy zastosowaniu metod liczenia pamięciowego z wykluczeniem metod działań piśmiennych. Dokładne oprowadzanie tabliczki mnożenia.
3. Znajomość ułamków $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{3}{4}$.
4. Monety krajowe, pieniądze obiegowe (do 10 zł. Miary zbiorowe: tuzin, mendel, kopa. Miary czasu: rok, kwartał, miesiąc, tydzień, doba, godzina, kwadrans, minuta, sekunda. Miary liniowe: km., m., dm., cm., mm. Miary ciężarowe: kg., dkg., g. Litry jako miara pojemności.
5. Sześcian (ściany, krawędzie, wierzchołki — kwadrat), prostopadłościanny o podstawie kwadratowej i prostokątnej, (ich ściany, krawędzie, wierzchołki — prostokąt). Pojęcie o kącie prostym, ostrym i rozwartym. — Kątomierz.
6. Zastosowanie zdobytych pojęć rachunkowych i geometrycznych przy rozwiązaniu łatwych zadań różnego rodzaju.

Dyrektor przyjmuje w dni powszednie od 12 do 1.

Bydgoszcz, w czerwcu 1927.

Dyrektor

Mazurkiewicz.

